Tweemaandelijks tijdschrift
28ste jaargang 1997/6 (168)
november-december

HORIZON *taal*

ISSN 0772-540 X Afgiftekantoor: ANTWERPEN X

Horizontaal – Tweemaandelijks tijdschrift, uitgegeven door de Vlaamse Esperantobond v.z.w., 28ste jaargang. Horizontaal is de voortzetting van *Esperanto Panorama.*

Redactie en administratie (België): Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, tel.: 03/234 34 00, telefax: 03/233 54 33, netwerk: Esperanto @agoranet.be – infobladzijden: http: //esperanto.agoranet.be; (Nederland): Libro-Servo Esperanto-Nederland, Marnixstraat 57, 2023 RB Haarlem.

Abonnementen: Gewoon abonnement: 600,– fr. in België, 33,– gld. in Nederland; vijfjarig abonnement: 2400,– fr. of 132,– gld.; levenslang abonnement: 15 000,– fr. of 775,– gld.

Rekeningen: Voor België telkens t.n.v. Vlaamse Esperantobond, Antwerpen KB 402-5510531-55 of ASLK 001-2376527-06; voor Nederland: postgiro rek.: 111278 t.n.v. Libro-Servo Esperanto-Nederland, Haarlem.

Redactie: Guido Van Damme, Eddy Raats en Ivo Durwael

Medewerkers: Paul Peeraerts, Jean Pierre VandenDaele, W.M.A. De Smet, R. Rotsaert, I. Lievens, R. Wylleman, M. Cuffez, e.a.

Verantwoordelijke uitgever: Paul Peeraerts, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen.

Horizontaal verschijnt de eerste van elke oneven maand.

Bijvoegsels bij Horizontaal worden slechts toegestaan als ze keurig gedrukt zijn en in onberispelijk Nederlands of Esperanto zijn opgesteld. De kosten veroorzaakt door het bijvoegen van het drukwerk worden gefactureerd.

Teksten voor publikatie moeten op de redactie toekomen uiterlijk op de 1ste van de even maand. De redactie houdt zich het recht voor ingezonden teksten, advertenties of bijvoegsels te weigeren of grammaticaal/stilistisch aan te passen. In geval van discussie beslist het Bestuur van de Vlaamse Esperantobond.

Overname van artikels is vrij, op voorwaarde dat de bron wordt vermeld en een presentexemplaar aan de redactie wordt gezonden.

Het Documentatiecentrum van de Vlaamse Esperantobond

Het Documentatiecentrum van de Vlaamse Esperantobond omvat een bibliotheek met meer dan 1400 titels en 87 tijdschriften over Esperanto, taalproblemen, Esperantologie en Interlinguïstiek. Het beschikt tevens over een INTERNET-aansluiting voor internationale raadplegingen. U kan er terecht alle werkdagen van 9.00 tot 17.00 uur.

Lijst van adressen van alle plaatsen in Nederland en Vlaanderen waar inlichtingen over Esperanto kunnen worden ingewonnen. Voor meer gedetailleerde gegevens over de clubs verwijzen we naar de activiteitenkalender waar u inlichtingen vindt over de activiteiten die in de volgende 3 maanden zijn gepland.

Vlaamse Esperantobond/Flandra Esperanto-Ligo Frankrijklei, 140, B-2000 Antwerpen. Tel.: (03) 234 34 00, Fax.: (03) 233 54 33. Elektronisch adres: Esperanto@agoranet.be.
Vlaamse Esperanto Jongeren Vereniging/Flandra Esperanto Junulara Asocio p/a Frankrijklei 140, B-2000 Antwerpen. Tel.: (03) 234 34 00.
Fervojistoj L. De Sutter, Frère-Orbanstraat 210, B-8400 Oostende, tel.: (059) 50 18 25.
Esperanto-Nederland Arubastraat 12, NL-9715 RW Groningen, Nederland. Tel.: (050) 577 59 54.
Hoofdkantoor van de Esperanto Wereldbond/Centra Oficejo de UEA Nieuwe Binnenweg 176, NL-3015 BJ Rotterdam, tel.: (010) 436 10 44.
Esperanto Scoutsvereniging/Skolta Esperanto-Ligo (SEL) Arie Bouman, Driesdreef 8, B-9030 Gent. Tel.: (09) 227 48 41. SEL heeft groepen of leden in Diepenbeek, Gent, Halle, Oostende en Tienen.

Bestuursleden van FEL:
Flory Witdoeckt (Voorzitter), Wittenonnenstraat 9A, 8400 Oostende. Tel.: (059) 70 29 14; Fax: (059) 80 23 42.
Johan Van Eenoo (Ondervoorzitter), Stationsstraat 27, 8380 Lissewege. Tel.: (050) 54 40 03.
Ivo Durwael (Secretaris), Paul Gilsonlaan 5, 2650 Edegem. Tel.: (03) 440 30 92.
Roland Rotsaert (Kassier), Visspaanstraat 97, 8000 Brugge.
Walter Vandenkieboom, Wittenonnenstraat 9A, 8400 Oostende. Tel.: (059) 70 29 14.
Eddy Raats, Volhardingsstraat 79, 2650 Edegem
Edward Kusters, p.a. BASF Scheldelaan 600, 2040 Antwerpen

In De Standaard *van 1 oktober 1997 schrijft professor IJsewijn: „In mijn meer dan dertig jaar lange wetenschappelijke carrière heb ik nooit één wetenschappelijk artikel in het Esperanto gezien, die taal ook nooit op een internationaal congres weten gebruiken." Verder pleit hij voor een veralgemeend onderwijs van het Engels: „Wie Engels leert, wordt – afgezien van het reële nut – voor zijn inspanning beloond met een sleutel die toegang verleent tot één van de rijkste literaturen van het westen." En hij wenst ook meer onderwijs van het Latijn omdat die taal de basis is van onze westerse cultuur.*

Velen van onze lezers zullen het misschien niet eens zijn met professor IJsewijn, maar hij heeft wel gelijk. Behalve binnen de (gesloten) kring van Esperantosprekers en afgezien van enkele opvallende uitzonderingen, wordt die taal inderdaad niet tijdens internationale congressen gebruikt. Het probleem dat ons kwelt is hoe wij de kwaliteiten van de taal Esperanto op een overtuigende manier kunnen aanprijzen, zonder ons belachelijk te maken door gebrek aan bescheidenheid, omdat massale echte resultaten ontbreken.

Datzelfde probleem komt sterk naar voor in het boek dat we in nazicht bespreken, en dat een beeld geeft van de actieve Esperantobeweging, die echter gebukt gaat onder de frustratie dat haar kwaliteit niet naar waarde wordt geschat en dat ze steeds een verdedigende houding moet aannemen. Dat leidt dan weer tot de lijdzame conclusie: dan maar op ons eentje, in onze gesloten vriendenkring. Esperanto werd zo een interessante hobby, maar weinigen hebben er een echte beroepsactiviteit van durven of weten te maken.

Wanneer professor IJsewijn echter zegt „Ik heb...", dan gaat dat ook maar over een persoonlijke ervaring. Wanneer IJsewijn zich in het midden van Esperantosprekers zou hebben (durven) begeven, dan had hij ongetwijfeld jaar in jaar uit internationale samenkomsten kunnen meemaken waarin iedereen op gelijkwaardige basis aan de gesprekken deelneemt. Over de essentie rept hij met geen woord: Verlopen alle internationale wetenschappelijke congressen in een perfecte communicatie? Zijn zij die kunnen (of mogen(?)) spreken ook diegenen die het interessantste te raporteren hebben? En... begrijpen zij die luisteren inderdaad ook alles wat gezegd wordt?

Verder is er ook nog het feit dat vrijwel geen enkele Esperantospreker alleen het Esperanto als vreemde taal beheerst. De meesten zijn in de echte zin van het woord polyglotten. En er zitten eminente mensen bij. Welke modale Belg heeft ooit een Nobelprijswinnaar persoonlijk ontmoet? Maar Vlaamse Esperantosprekers konden in 1996 in Praag persoonlijk kennis maken met professor Selten (Nobelprijswinnaar Economie) en een referaat over zijn vak volgen. Hij publiceerde trouwens ook een boek over dat onderwerp in het Esperanto (Enkonduko en la teorion de lingvaj ludoj*).*

Het thema van dit nummer sluit aan bij deze bedenkingen. Welk gezicht, welke identiteit willen wij voor Europa? En welk gezicht krijgt het? Het antwoord op die vragen is niet zo eenvoudig, maar duidelijk is wel dat het officiële, theoretische standpunt, waarin veeltaligheid – we leren vlug nog even een taaltje bij – hoog in het vaandel staat, in schril contrast staat met de praktische verwezenlijking, waarin het Engels geen strobreed in de weg wordt gelegd. Of, parafraserend op het TV-journaal van 12 oktober, we hebben onze taal aangepast aan onze broodheer... en gebruiken het Engels. *gvd*

Een eigen gezicht voor Europa

Enkele jaren geleden las ik in een essay in TIME, een beschrijving van het essentiële verschil tussen een Europeaan en een Amerikaan. Amerikanen, hoewel van oorsprong migranten uit alle hoeken van de wereld, voelen zich op de eerste plaats Amerikaan... en in zekere zin wordt dat uitgedrukt door het gebruik van het Engels. Europeanen daarentegen voelen zich op de eerste plaats Brit, Fransman, Duitser, Belg of zelfs Vlaming... en ook dat wordt uitgedrukt in taal. De alom verdedigde idee van veeltaligheid voor Europa vindt daarin zijn voedingsbodem.

Uit deze vaststelling blijkt dat taal niet alleen middel tot communicatie is, maar ook dient als groepskenmerk. Door hun taal identificeren mensen zich met een bepaalde groep. Indien dit niet het geval zou zijn, dan zouden nationale talen in Europa reeds bij het ontstaan van het Romeinse Keizerrijk zijn uitgestorven. Veeltaligheid is voor Europa dus een essentieel gegeven, en door vele politici wordt daarom de huidige taalsituatie en taalpraktijk verdedigd.

Nochtans is veeltaligheid, blijkens het artikel van Rik Monard (DS, 31 juli 1997) niet voor iedereen evident en groeit beetje bij beetje het besef dat na één Euromunt ook één Eurotaal uiteindelijk onontbeerlijk zal blijken. Enigszins vanop afstand bekijken de Oost-Europese landen de taalevolutie in het ééngemaakte Europa. Want hoewel zij staan te dringen om toe te treden tot de economische unie, zijn zij geenszins bereid hun culturele eigenheid op te offeren. Hun objectiverende kijk op wat zich op het Europese taallandschap afspeelt, biedt ons interessante stof tot nadenken.

Zlatko Tišljar, directeur van Interkultur, een bedrijf dat culturele uitwisselingen tussen Europa en Oost-Europese landen coördineert, maakte tijdens een lezing voor een internationaal gezelschap een scherpe analyse waarin hij enkele rake ideeën uitwerkte. Uit die bijdrage putten wij voor dit artikel.

Subsidiariteit als basis van Europa

Het begrip subsidiariteit is, mede door de koppige houding van Groot-Brittannië, een kernbegrip in de Europese eenmakingsstrategie. Deze structuur staat lijnrecht tegenover centralisme. Waar centralisme van bovenaf ideeën en plannen uitdenkt en uitwerkt, die later door lagere niveaus willens nillens moeten worden aanvaard en toegepast, begint de subsidiariteit van onderuit. Belangrijk daarbij is dat elk niveau vrijwillig een aantal van zijn rechten en privilegies afstaat aan een hoger echelon.

Uitgaande van het principe van de subsidiariteit, kan men Europa zien als een piramide van locale gemeenschappen, regio's, Euregio's, nationale staten om uiteindelijk uit te monden in het ene Europa. Het zal de lezer echter niet ontgaan dat het Europese subsidiariteitsmodel een vals, of althans verbasterd model is. Immers het laagste niveau ligt in Europa niet bij de locale gemeenschappen, maar bij de nationale staten. We kunnen hier dus enkel spreken van nationaal centralisme binnen een Europese subsidiariteit. Rik Monard noemt dit: negentiende-eeuws staatsnationalisme en verouderde structuren.

Individu en identiteit

Het gelaagde subsidiariteitsmodel vinden we weerspiegeld in de individuele identiteitsvorming. Elk individu, louter om te overleven, heeft een groep nodig waarmee het zich kan identificeren. Aanvankelijk is dat het gezin, later wordt dat de straat, de school, de locale... nationale gemeenschap om tenslotte eventueel uit te monden in de Europese burger of verder nog de wereldburger. Die individuele identiteit is geen vast gegeven, zij evolueert met de persoonlijke ontwikkeling, maar ook met de toevallige (politieke) ontwikkeling die het woongebied doormaakt.

Het belangrijkste kenmerk van de eigen identiteit is de taal. Op het laagste niveau de thuistaal, dan het dialect, dan de standaardtaal – een min of meer artificiële[1], maar tegenover de dialecten neutrale taal gebaseerd op elementen van verscheidene dialecten.

Een politieke structuur die gebaseerd is op subsi-

1. Over het artificiële van de standaardtalen schreef wijlen Edward Symoens een korte tekst: „Natuurlijkheid en kunstmatigheid van een taal". Je kan deze tekst vinden op de Informatiepagina's van de Vlaamse Esperantobond op Internet (http://esperanto.agoranet.be/fel) of in de bibliotheek van de Vlaamse Esperantobond. Wie twijfelt aan deze kunstmatigheid kan ook eens bedenken hoe moeilijk de Noord-Nederlandse norm van het Nederlands in Vlaanderen voet aan de grond krijgt „omdat die zo ‚gemaakt' klinkt". En wat betekent ‚gemaakt' hier anders dan kunstmatig?

diariteit, moet daarom die verschillende talen toelaten. Omdat Europa echter geen zuivere subsidiariteit heeft, wordt dit taalrecht enkel aan de nationale talen toegekend. Toch is geen enkele staat erin geslaagd dialecten of regionale talen uit te roeien. De reden daarvan is juist daarin gelegen dat taal niet enkel (of zelfs niet vooral) een communicatiemiddel is, maar veel meer een kenmerk van identificatie. Taalherleving, zoals dat in Vlaanderen reeds vanaf het einde van de vorige eeuw opbloeide, dat nu ook voorkomt in o.a. Ierland en Catalonië, in tal van andere regio's van Europa, maar bijvoorbeeld ook bij de Maori's in Australië, is daarvan het duidelijke bewijs.

Welke identiteit voor Europa?

Het is duidelijk dat wil Europa slagen, er ook een Europese identiteit moet ontstaan. Economisch ligt die identiteit binnen handbereik met de invoering van de Euro. Dat die economische identiteit echter niet voldoende is mag blijken uit de opmerking van Wim Peeters van de jong-socialisten in een werkgroep over onderwijs en cultuur. Hij stelt: „Als de Euro echter weinig meer is dan een hol symbool, waarachter regeringen zich verstoppen om in naam van Europa nationale bezuinigingsacties en sociale afbraak te vermommen, is enige scepsis op zijn plaats." Op dezelfde wijze maakt ook het linguïstische beeld van Europa een versplinterde indruk.

Wanneer we de idee van subsidiariteit en identificering op Europa en zijn taal toepassen, zien we dat een Europese taal onontbeerlijk is. Die taal moet niet zozeer functioneren als communicatiemiddel dan wel als identificatiekenmerk. De heer Tišljar is hier formeel: Als Europa er niet in slaagt een eenheidstaal te vinden, dan zal het binnen de kortste keren uit elkaar vallen.

Zoals nationale standaardtalen neutraal zijn tegenover de dialecten, zo moet die Europese taal neutraal zijn ten overstaan van de nationale standaardtalen. Omdat zij de situatie verkeerd inschatten en taal enkel zien als communicatiemiddel en haar bindende functie over het hoofd zien, proberen de Europolitici de facto het Engels als Europese taal op te dringen. Maar het Engels is in Europa niet neutraal[2], en voorbeelden uit het verleden – het meest recente de voormalige Sovjet-Unie – hebben overduidelijk bewezen dat politieke éénmaking op basis van een opgedrongen niet-neutrale eenheidstaal tot mislukken gedoemd is.

De identificatie van de Europese burger ligt op drie niveaus: regionaal, nationaal en Europees. Daaraan beantwoorden drie talen: het dialect, eventueel de taal van de regio, de nationale standaardtaal en de Europese taal. Iedereen kan vrijwillig naar een ander territorium verhuizen – en daar de lokale taal leren; iedereen kan even vrijwillig willekeurig welke andere taal leren, maar niemand kan worden gedwongen zijn eigen taal te laten en verplicht worden een andere taal te leren.

De keuze van een taal

Welke talen staan Europa ter beschikking die allen op een gelijkwaardig niveau op school kunnen leren? In principe kan dat elke niet-Europese wereldtaal zijn. Dit is een onwaarschijnlijke situatie die momenteel enkel voorkomt in voormalige koloniale gebieden, waar de taal van de kolonisator neutraal is ten opzichte van de locale talen. Maar er bestaan ook andere neutrale talen. Daaronder vindt men de oude voorbeelden, het Latijn of het Oud-Grieks, maar ook het moderne en nieuwe Esperanto.

Allebei die oplossingen werden reeds toegepast: een kunstmatige en grammaticaal eenvoudige taal werd ingevoerd in Indonesië toen vele eilanden met vele locale talen tot één staat werden aan elkaar gesmeed; iets gelijkaardigs deden Kenia en Tanzania met hun keuze voor het Swahili. Israël daarentegen zag meer heil in de andere weg en moderniseerde het oude Hebreeuws tot een nieuwe en levendige nationale taal.

De keuze aan de burger

Om de subsidiariteit en de democratie ten volle te laten spelen zou men de keuze aan de burger moeten laten. Na een intensieve en objectieve informatiecampagne via de massamedia zou hen in een referendum de vraag kunnen worden voorgelegd: welke taal kies je? Sommige Esperantosprekers – onder wie ook Zlatko Tišljar – lijken ervan overtuigd dat in zulk scenario het Esperanto een redelijke kans op de overwinning zou maken. Het beschikt immers over grote troeven: maximale flexibiliteit en interne logica, maximaal economisch rendement tegen minimale onderwijs- en leerinspanningen.

Toch het is twijfelachtig of dit scenario het ooit zal halen. De impact van een objectieve en intensieve informatiecampagne – voor zover zoiets echt mogelijk is – blijft gering, en zelfs al zou er een positieve uitslag uit de bus komen, dan nog staan tal van andere politieke en economische belangen de uitvoering van zo'n plan in de weg. gvd

2. Over de neutraliteit van het Engels kan men zeer uiteenlopende meningen hebben. Zeker is dat het Engels dat internationaal gebruikt wordt nog zeer dicht staat bij de moedertaal van de inwoners van Groot-Brittannië, zodat zij een leervoorsprong hebben. Maar die twee talen groeien uit elkaar, zoals trouwens het Engels als moedertaal van de Engelstalige landen (zie p. 8).

Veel talen leren

In schril contrast met wat we in ons hoofdartikel aanbieden staat de mening van de Europese beleidsmakers. Van de secretaris van Commissievoorzitter Santer ontvingen wij deze brief[1]:

Ik deel uw mening dat we alles wat de volken van de Europese Unie dichter bij elkaar brengt, moeten aanmoedigen. Maar het lijkt mij meer haalbaar en te getuigen van meer eerbied voor de terechte aspiratie van de Europeanen voor de promotie van hun identiteit, een vroegtijdig en volgehouden onderwijs van vreemde talen voor te staan. In dit perspectief steunt de Europese Commissie het onderricht in vreemde talen in de Europese Unie (het Lingua-programma) en moedigt zij de mobiliteit van studenten en onderwijskrachten aan (Socrates-programma). Deze aanpak bevordert de verscheidenheid van ons taalkundig en cultureel patrimonium, wat één van de belangrijkste troeven van de Europese gemeenschap is. Daarenboven is de Commissie van mening dat de meertaligheid van zijn instellingen een factor is die de toenadering van de Europese Unie en zijn burgers bevordert.

Bij deze brief was een kopie gevoegd van een informatief artikel dat ook te vinden is op de Internet-informatiepagina van de Europese Unie: (http://europa.eu.int/en/c-omm/scic/scic/multi/pluri-fr.htm).

Veeltaligheid: een uit te spelen troef

De talen zijn één van de meest opvallende en hoorbare kentekens van de verscheidenheid van de mensheid. In een wereld die zich steeds meer lijkt te organiseren rond drie grote economische polen, is Europa het continent van verscheidenheid bij uitstek, in tegenstelling tot de Verenigde Staten en Japan. Taalpolitiek moet daar dus één van de sleutelelementen uitmaken van het gemeenschappelijk project.
De huidige wil van de Europese Unie om de taalverscheidenheid in stand te houden, te verdedigen en zelfs op te waarderen, doet het besef groeien dat de politieke eenheidswil alleen deze heterogene volkeren niet bij elkaar kan houden. Respect voor de verscheidenheid veeleer dan het vrijwillige zoeken naar eenheid, is het beste middel om de toenadering en de verstandhouding tussen de volken te bevorderen.

1. Wij ontvingen deze brief in het Frans – want hij was oorspronkelijk gestuurd aan Germain Pirlot die zelf Franstalig is. Vertaling: gvd.

Dat respect voor de veeltaligheid van de Unie moet men als volgt begrijpen: het gaat hier niet om juridische noodzaak, maar om een juiste weerspiegeling op taalkundig en dus ook cultureel terrein van de filosofie van het politieke concept Europa.
Deze noodzaak heeft echter een kostprijs. Het zal misschien nodig zijn om diverse concrete oplossingen te zoeken in een Unie met twintig of meer leden, maar het principe mag niet op het spel worden gezet.
En dit zal nog veel reëler zijn in de 21ste eeuw: de eerbied voor en de waarde van deze identiteiten zijn op weg om echte troeven te worden.

De veeltaligheid van de Europese Unie

Een troef in de interne politiek
De politieke dimensie van de functie van de vertaling kan nooit worden overschat. Het respect voor ieders taal is een essentieel doel op een moment dat een aantal burgers een te administratief en bureaucratisch beeld van Europa heeft. Commissievoorzitter, Jacques Santer, heeft van de toenadering van de Europese Unie met zijn burgers één van zijn prioriteiten gemaakt. Het SCIC is zich ten zeerste bewust van zijn rol in dit proces. De Europese Instellingen moeten de taal van ieder van zijn burgers gebruiken.

Een troef in de buitenlandse politiek
De Unie staat momenteel voor de uitdaging om zijn economische massa om te vormen tot een economische macht. Dat is één van de doelstellingen van de huidige intergouvernementele conferentie: de buitenlandse politiek en de gemeenschappelijke veiligheid versterken. Daartoe is het nodig dat de Unie zo veel mogelijk met één stem spreekt. Wel met één stem, maar niet in één taal. Integendeel: één van de troeven van de Europese Unie op het internationale forum, is zijn mogelijkheid om contacten te leggen met het merendeel van de regio's in de wereld, in hun eigen taal. Dat hebben wij aan

Joint Interpreting and Conference Service | EN | | Service Commun Interprétation-Conférences | FR

Other linguistic versions in progress : thanks for being patient.

De openingspagina van de Informatiebladzijden van het SCIC (Service Commun Interprétation-Conférences), illustreert duidelijk de taalgelijkheid in Europa. De tekst is volgens de pagina in 2 (EN-FR) talen beschikbaar, in feite is er ook nog een Spaanse versie. Andere versies zijn in voorbereiding... U krijgt hier dus een niet officiële Nederlandse vertaling!

de geschiedenis te danken. En het is een buitengewone troef. De ontwikkelingslanden zijn zich zeer bewust van hun identiteit. Zij staan zeer wantrouwig tegenover een terugkeer van het imperialisme, door economische of culturele overheersing. Zij zijn zeer gevoelig om zich geen voorwaarden te laten opleggen door de grootmachten. Voor Europa is dat niet moeilijk. Het is wel degelijk een troef. En die komt overeen met een overtuiging van de Commissie-voorzitter: de gemeenschappelijke buitenlandse politiek moet de voorkeurrelaties van zijn leden herwaarderen en te gelde maken, meer dan zich systematisch in te spannen om een niet-realistische gemeenschappelijk standpunt te bereiken.

Een culturele troef

Zowel binnen als buiten de Unie vertegenwoordigt de inspanning die wordt geleverd, een sterke culturele kracht. Ze moet de Unie toelaten te bewijzen dat de berg onderlinge afhankelijkheden, die men mondialisering noemt, niet synoniem is met culturele gelijkvormigheid. Indien iedereen zijn culturele identiteit – en dus ook zijn linguïstische identiteit –

In de brochure „Taalverscheidenheid in Europa" van de VU-Jongeren (B) en de Jonge Democraten (NL) lezen we, als reactie op de aanbeveling van de Europese Raad van Ministers van Onderwijs dat iedere EU-burger naast zijn moedertaal twee andere EU-talen zou leren, op p. 6: *„De voorkeur van de werkgroep gaat hierbij uit naar de talen van het eigen land, vanwege de culturele waarde, en het Esperanto, voor de internationale communicatie."*

Open brief aan de moedertaalsprekers van minderheidstalen

Het Charter van de Europese Unie kent aan alle officiële talen van zijn lidstaten een absolute gelijkheid toe. Maar wegens het binnen afzienbare tijd toetreden van landen uit Centraal en Oost-Europa, zal het aantal officiële talen zodanig toenemen dat er een toestand ontstaat die zo zwaar en zo complex is dat men in feite niet meer dezelfde prerogatieven aan alle talen zal kunnen toekennen.
Bijgevolg zullen enkel de machtige talen[1] worden gebruikt. Daardoor zullen de sprekers van de kleine talen zich in een inferieure positie bevinden. Dit creëert een feitelijke, schadeberokkenende ongelijkheid, die uiteindelijk dodelijk zal blijken voor de minderheidstalen. Onder die voorwaarden hebben etnische minderheden het absolute en onvervreemdbare recht om hun taal en cultuur te beschermen.
De sprekers van die minderheidstalen hebben de onmiddellijke en belangrijke opdracht te eisen dat zij mogen spreken: hetzij in hun eigen taal, hetzij in één van de officiële talen van de Unie, hetzij – en bij voorkeur – in de neutrale taal Esperanto, te beschouwen als één van de officiële talen, zoals Per Stenmarck, Europees parlementslid voor Zweden heeft voorgesteld.

1. De „grote" talen zijn: Frans, Engels, Duits, Spaans en Italiaans. Zij hebben moedertaalsprekers in 8 landen met een totaal van ongeveer 300 miljoen sprekers. Minderheidstalen worden (in de uitgebreide Unie) in 23 landen gesproken met een totaal van ongeveer 250 miljoen sprekers. Bijna de helft van de Europese burgers blijft dus in de kou staan!

geëerbiedigd ziet, zal hij minder geneigd zijn tot een reactie van terugplooien op de eigen identiteit. Dat zou in strijd zijn met de inspiratiebron van de grondleggers van de Europese Unie.

Een economische troef

De veeltaligheid van de Europese instellingen heeft ook een economische dimensie. De investering die zij betekent, heeft zijn rendement. Want zij stelt Europa in staat om strategieën en gereedschappen te ontwikkelen waarmee ondernemers in Europa hun voordeel kunnen doen, in het bijzonder de KMO's. De Commissie heeft zich als doel gesteld dat zij evenzeer van de Europese eenheidsmarkt moeten kunnen profiteren, als de grote ondernemingen. Door hen haar ervaring, werktuigen en technologische kennis ten dienste te stellen, kan de Commissie daaraan meewerken.

Taalzaad zaaien

TIME (7 juli 1997 p. 38 e.v.) publiceert een lezenswaardig en vrij lang artikel over het opbloeien en uitsterven van talen. In een bijgevoegde kadertekst wordt uitgeweid over de toenemende invloed van het Engels. Hier volgt een vertaling:

Tegen het jaar 2000 zullen zo'n 1,5 miljard mensen – een vierde van de wereldbevolking – Engels spreken. Voor zo'n 400 miljoen, van wie de meerderheid in de Verenigde Staten en Groot-Brittannië – zal dat hun moedertaal zijn. Voor het overblijvende 1,1 miljard zal het een tweede of zelfs derde taal zijn, van wezenlijk belang voor hun beroeps- en privé-leven. Engels geraakt meer en meer ingeburgerd als de uitverkoren taal voor handel, wetenschap en populaire cultuur. Drie kwart van alle poststukken wordt momenteel in het Engels geschreven, en tot 80 % van alle electronische boodschappen op het Internet. Weldra zullen meer mensen Engels als een vreemde taal spreken dan dat er moedertaalsprekers zijn. Professor David Crystal, auteur van de *Cambridge Encyclopedie van de Engelse taal*, die juist een nieuw boek *Engels als een wereldtaal* uitgegeven heeft, stelt: „Nooit werd een taal door zoveel mensen op zoveel plaatsen gesproken". Maar waarom stijgt het Engels zover uit boven de andere talen in de wereld?
Er zijn geen taalkundige redenen voor de wereldoverheersing van het Engels. Zijn grammatica is ingewikkeld, zijn uitspraak excentriek, zijn spelling eigenzinnig... en dat is nog zwak uitgedrukt. Maar Crystal wijst erop dat logica niet noodzakelijk van toepassing hoeft te zijn bij het construeren van een lingua franca. „Een taal wordt machtig wanneer een natie machtig wordt." Deze macht kan militair, cultureel of economisch zijn – of zoals in het geval van de Verenigde Staten – de macht achter het wereldengels – elk van die drie. „Zwaai maar wat met dollarbiljetten voor iemand zijn neus, en hij zal de ingewikkelde spelling en grammatica leren," aldus Crystal.
Een andere belangrijke factor is de flexibiliteit: Engels is een soort taalstofzuiger – het slokt de woordenschat op van welke taal ook waarmee het in contact komt." Crystal schat dat tot nog toe meer dan 150 talen hun bijdrage hebben geleverd aan het standaard-Engels. Spelling en uitspraak zijn zo wispelturig – en zo frustrerend voor de niet-moedertaalspreker – juist omdat het zo snel vreemde inbreng overneemt. Deze flexibiliteit heeft minder te maken met het Engels zelf, dan wel met de houding en het temperament van zijn sprekers."
Maar Engels zou met zijn succes zichzelf wel eens de das kunnen omdoen. Hoe meer de taal verspreid raakt onder niet-moedertaalsprekers, hoe meer zij vervormd raakt, om tegemoet te komen aan lokale noden. Lokale woordenschat, slang en uitspraak zullen de Britse en Amerikaanse standaard verdringen. Engels zou uiteen kunnen vallen in onderling onverstaanbare gesproken vormen, zoals Latijn uiteen viel in Frans en Spaans en nog een aantal andere talen zo'n 1500 jaar geleden. Er bestaan al van die nieuwe vormen Engels. Er zijn woordenboeken van Aziatisch, Australisch, Caraïbisch en Zuid-Afrikaans Engels... en zij bevatten woorden die een „moedertaalspreker" niet begrijpt. Een ander, meer waarschijnlijk, scenario is de opkomst van een regionaal neutraal conversatie-Engels voor internationaal gebruik, waarbij elk land zijn eigen nationale variaties heeft. vertaling: gvd

Een kort commentaar

Ongetwijfeld heeft professor Crystal op tal van punten gelijk en dus kunnen wij zijn tekst grotendeels onderschrijven. Toch is het boven alle twijfel verheven dat de economische en militaire (en de populair culturele voor zover die gedragen wordt door de economische) macht een veel zwaarder doorwegende factor is dan de flexibiliteit en de tolerantie van het Engels en zijn gebruikers. Elke taal kent immers invloeden van buitenaf. Hoe groter de contacten, hoe meer invloeden. Dat ligt voor de hand.
Over de spelling kan men ook aanvoeren, dat die zo ingewikkeld is, omdat er vrijwel niet regelgevend in is opgetreden. Dat kan worden bewezen door te wijzen op het feit dat verschillende spelling voor dezelfde uitspraak vaak taalhistorisch kan worden verklaard, waarbij moet worden teruggegaan tot ver in de middeleeuwen. Vergelijk daarbij het Nederlands dat op 100 jaar tijd reeds aan zijn derde nieuwe spelling toe is!
Tenslotte is er nog de kwestie van het Internationaal Engels. Wordt aan de „taligheid" van het Esperanto getwijfeld, dan moet dat voor het „internationaal Engels" a fortiori gelden. Immers die taal zou enkel geschikt zijn voor commerciële (en eventueel politieke) onderhandelingen, voor basisreiscommunicatie (boeken van hotelkamer, bestellen van een menu...) maar zeker geen toepassing vinden in alle aspecten van het leven... iets wat juist de „echte" taal karakteriseert.

Ver van huis, maar dicht bij mijn bed

Wie de ronkende verklaringen hoort van politici over de gelijkheid van talen in Europa; wie de reactie van Europarlementairen op de brieven van Germain Pirlot leest; wie zelf graag wil laten zien dat hij/zij een mondje Engels kent, zal wellicht op twee oren slapen. Wie de taalrealiteit in Europa op de voet volgt, zal echter niet zo gerust zijn.
Mij werd onlangs gevraagd om een aanvraagformulier voor subsidies – vanuit Slovenië gericht aan de Europese Unie voor het PHARE Democracy Programme – in het Engels te vertalen. Waarom, vroeg ik, vult U het formulier niet in het Duits of het Italiaans in, talen die de verzoeker wel machtig was.
Het antwoord was verbijsterend illustratief wat de ware taalgelijkheid in Europa betreft: tot voor kort kon zulke aanvraag inderdaad in om het even welke taal van de Unie worden ingevuld. Sinds kort echter worden uitsluitend nog formulieren in de Engelse taal opgesteld geaccepteerd.
Waarom is voor vele politici het Esperanto niet aanvaardbaar... ja juist, omdat iedere burger het recht moet hebben zijn eigen taal te gebruiken!
Ik weet wel, het gaat hier niet om EU-burgers, toch vraag ik mij af hoelang het zal duren vooraleer ook wij onze vragen aan Europa enkel in bepaalde talen aan die hoogste politieke instelling zullen kunnen richten.
Slaap wel, Europese burger. gvd

Het Engels primeert

Het verval van het Frans in de Europese instellingen heeft zich ingezet: de Franse versie van het toekomstige verdrag van Amsterdam (dat door de vijftien landen van de Unie geratificeerd moet worden), is eind juni in Parijs aangekomen, een twaalftal dagen na de topontmoeting en doorspekt met fouten en onjuistheden. „Het is in ieder geval toch *de Engelse versie van de tekst die primeert*," liet men ons weten vanuit Brussel.

(uit *Le Figaro*, 1 sept. 1997)

Hoe zit het ook weer met de gelijkwaardigheid van de talen in de Europese Unie? Deze tekst leert ons slechts één ding, namelijk dat men het er vroeger ook al niet zo nauw nam, en dat we veel te laat begonnen zijn om de reële taaltoestanden in de Europese Unie de evalueren. Immers klaarblijkelijk stoort het de Fransen enkel dat het Frans niet meer de eerste onder de gelijken is...

Dure titel voor goedkope telefoon

Kreeg u onlangs ook de brochure met de nieuwe telefoontarieven? Ik stond wel even versteld van de man die voor de nieuwe gang van zaken verantwoordelijk is. „Wij hadden u verandering beloofd, dit is alvast een goed begin!" schrijft de heer Baudouin Meunier, *General Manager Residential Customers Division*. Voorwaar, iemand met zo'n titel is zijn loon ongetwijfeld meer dan waard. Of is U het daar niet mee eens?

Lernout en Hauspie go Gates

Nadat enkele maanden geleden het elektronica bedrijf Lernout en Hauspie, dat gespecialiseerd is in elektronische spraakherkenning en -nabootsing, zich op de beurs begeven had, heeft Bill Gates van Microsoft er een oogje op laten vallen en een minderheidsparticipatie in het bedrijf genomen.
Dat feit kreeg veel aandacht van het radiojournaal. Voor het bedrijf is het ook wel heel belangrijk, want hun technologie zou daardoor kunnen uitgroeien tot een wereldwijde norm. Ook voor de Vlaamse westhoek is het goed nieuws, want het houdt de belofte in van talrijke nieuwe arbeidsplaatsen in een groeiende economische sector.
Om hun product te illustreren, gaven zij ook een korte demonstratie: De zin „Ik hoop dat U een goede reis hebt gehad.„ (in het Duits weliswaar) werd na enig gezoem door de computer vertaald in: *I expect that you've had a nice journey.* Ik ben niet helemaal zeker van de zinnen, maar wel van de eerste twee woorden: in het Duits *Ich hoffe...*; in het Engels *I expect...* Het verschil is subtiel. (Als het verschil niet helemaal duidelijk is, vergelijk dan de zinnetjes: „Ik hoop dat je goed werkt" en „Ik verwacht dat je goed werkt".) Waar het Duits betekent Ik hoop... (en het aan de aangesprokene overlaat om te bevestigen of deze hoop inderdaad kan uit-

komen), betekent het Engels Ik verwacht... (en daar heeft de aangesprokene maar te accepteren). Maar misschien is dat inderdaad de essentie van de overheersing van het Engels in de wereld... men heeft het maar te accepteren, er is immers veel geld mee gemoeid. gvd

De kostprijs van vertaling

Ik weet het, geld betekent niet alles, maar je kan er toch veel nuttigs mee doen. Niet in het minst op ecologisch en sociaal vlak. Iedereen weet dat meertaligheid kost, en mag kosten. Zelden evenwel zie je een prijskaartje. Ik heb er eentje ontmoet in het Zendingsverslag van de opvolgingsvergadering van het VN-verdrag inzake Biologische diversiteit van november '96 in Buenos Aires, Argentinië.

Misschien moeten we toch wel eens aan Esperanto gaan denken!?

In juni '92 werd in Rio het Verdrag inzake Biologische diversiteit door 156 landen, waaronder België, ondertekend. Reeds meer dan vijf jaar komen verschillende werkgroepen geregeld samen om dit verdrag uit te werken en uit te voeren. Op de verdiensten en de vorderingen van dit verdrag wil ik hier niet verder ingaan.

Een punt dat verscheidene keren aan de orde kwam tijdens de werkvergaderingen, was het aantal officiële werktalen. De kosten voor simultaanvertaling en vertaling van teksten lopen namelijk hoog op. UNON (United Nations Office at Nairobi) heeft berekend dat een vijfdaagse werkvergadering in Montreal met twee officiële werktalen 171 000 USD (± 4 860 000 BEF) kost. Eenzelfde vergadering met zes officiële talen kost maar liefst 325 000 USD !! (± 13 000 000 BEF).

Om u een idee te geven: voor de (dagelijkse) werking werd een Trust Fund opgericht. België betaalt daarvan 1,37 %. De begroting van het Trust Fund 1997 bedraagt 5 261 041 USD (± 200 miljoen BEF). De Belgische bijdrage is 72 076 USD (bijna 3 miljoen BEF). Frankrijk betaalt 452 364 USD (16 miljoen BEF), Duitsland 638 383 USD (meer dan 25 miljoen BEF). De VSA zijn geen partij en betalen geen bijdrage. De hoogste verplichte bijdrage komt van Japan: 1 102 725 USD (meer dan 40 miljoen BEF). Het is begrijpelijk dat Japan een zuinig gebruik van zijn bijdrage voorstaat. Persoonlijk heb ik daar alle sympathie voor.

Japan en zijn medestanders hebben het evenwel niet gehaald: van nu af aan zullen de zes VN-talen in plaats van twee tot nu toe als werktalen gebruikt worden. Meerkost voor één vergadering van vijf dagen: 154 000 USD (6 miljoen BEF).

Cecile Verwimp-Sillis
Vlaamse volksvertegenwoordiger

Nieuwtje op de valreep:

Op zondag 12 oktober 1997 werd in het TV-journaal verslag gedaan over de zeer onrustige situatie in Kongo Brazzaville. De zittende president heroverde de controle op de hoofdstad, met de steun van o.a. Kongo Kinsjhasa en het invloedrijke Oeganda. De president, aldus de verslaggever, heeft reeds zijn taal aangepast aan zijn broodheren. Hij gaf zijn interview in het Engels. Intussen zijn de kansen weer gekeerd en is de positie van het Frans opnieuw veiliggesteld.

Het apenstaartje gehomologeerd

Wellicht herinner je je nog de bijdragen over @ (nl = *apenstaartje*, e = *heliko*) in *Horizontaal* (1997/2 p. 16 en 3 p. 15). Op woensdag 10 september 1997 bloklettert De Morgen „Nederlands e-mail-apenstaartje is mooiste taalvondst". In een bespreking van het vertaalwoordenboek Frans/ Nederlands *Le Robert & van Dale* schrijft Johan Anthierens o.a. het volgende: «Afgezien van de aardverschuiving in de spelling, waar geen enkel woordenboek onderuit kan, drukt het almaar uitbreidende informatica-jargon zijn stempel dieper op de taal. Met een lichte triomf in de stem citeerde Boogaards het universele *e-mail-a'tje*, dat in het Nederlands zo mooi met *apenstaartje* of *slingeraapje* wordt aangeduid en geïdentificeerd. (*Slingeraatje* is nóg mooier, want subtieler, maar haalt het woordenboek niet.) „Wij hebben met zesendertig andere talen vergeleken." dixit Boogaards, „en het *apenstaartje* is verreweg de leukste vondst. De Fransen, bijvoorbeeld, moeten genoegen nemen met het barbaarse woord *ar(r)obas*." De twee vertegenwoordigers van *Le Robert* Pierre Varod en Alain Duval, directeur van de tweetalige uitgaven, bogen het hoofd.

Boogaards zag in het knuffelwoord een reden om in het informaticalandschap korte metten te maken met de gewoonte om klakkeloos Engels te kopiëren. Een taal met zo'n inventieve krulstaart als het Nederlands mag niet van het Europese podium verdrongen worden.»

Intussen kunnen wij melden dat ook het BRTN-programma *Panorama* in zijn adresvermelding het apenstaartje heeft geadopteerd en een punt een punt noemt. Dat konden wij vaststellen op donderdag 18 september 1997. Andere programma's of redacties hebben dat voorbeeld echter nog niet gevolgd.

gvd

Iele, iome

We bespreken enkele aspecten van het gebruik van bijwoorden. U kunt uw kennis over bijvoeglijke naamwoorden, bijwoorden en werkwoorden testen. We behandelen weer enkele taaluitglijders en geven oefenmateriaal dat afkomstig is van het *Progresa* examen dat op 17 mei jl. heeft plaatsgevonden in De Bilt. In deze rubriek gaan we graag in op uw vragen. Ons adres is: Arjen-Sjoerd en Roel, p/a Oostveenweg 15, NL-7533 VP Enschede. We zijn nu ook per e-mail bereikbaar: *asdevries@wxs.nl.*

Bijwoorden

Bijwoorden zijn meestal afgeleid van andere woordsoorten met behulp van de uitgang -e. Naast deze afgeleide bijwoorden zijn er oorspronkelijke bijwoorden: deze zijn „van huis uit" bijwoorden en hebben geen speciale uitgang. Enkele voorbeelden: *ankoraŭ* (nog), *ĉi* (deze), *for* (weg), *ne* (nee, niet), *tre* (zeer), *plej* (meest) en de tabelwoorden die eindigen op *-e*, *-am*, *-al*, *-el* en *-om*. De *-e* in *ne*, *tre* en in tabelwoorden, is geen uitgang maar behoort tot de stam. Ook dit zijn dus oorspronkelijke bijwoorden.

Oorspronkelijke bijwoorden vervoegd met -e

Oorspronkelijke bijwoorden hebben de bijwoordsuitgang *-e* in principe niet nodig, omdat ze reeds van zichzelf een bijwoord zijn. Toch zie je dat sommige van deze bijwoorden wel eens vervoegd worden met een *-e*. Vergelijk:

Mi ne respondis, sed li jes.
Ik gaf geen antwoord, maar hij wel.
Vergelijk: *Mi nee respondis, sed li jese.*
Ik antwoordde ontkennend, maar hij bevestigend.
Mi neniam ajn elektos edzinon.
Ik zal nooit of te nimmer een vrouw kiezen.
Vergelijk: *Mi neniam ajne elektos edzinon.*
Ik zal nooit zomaar een vrouw kiezen.
Jen, li ekparolas.
Kijk, hij steekt van wal.
Vergelijk: *Li ekparolas jene:...*
Hij steekt aldus van wal: ...
Ŝi estas pli bela.
Zij is mooier.
Vergelijk: *Plie (=krome), ŝi estas bela.*
Bovendien is ze mooi.
Li biciklas for.
Hij fietst weg.
Vergelijk: *Li biciklas fore.*
Hij fietst in de verte.

Soms wordt de *-e(n)* aan een oorspronkelijk bijwoord toegevoegd om extra nadruk aan te geven:

Mi opinias vin pleje kapabla por tiu tasko.
Ik vind jou het allermeest geschikt voor die klus.
Vi troe emfazas ŝian belecon.
Je legt veel te veel nadruk op haar schoonheid.
Tiele (= tiumaniere) parolis la Eternulo:...
Aldus sprak de Here: ...
Iele, iome, doune malbone.
Het is maar zo zo.
La ribeluloj senhalte avancis pluen kaj la diktatoro fuĝis foren.
De opstandelingen rukten almaar verder op en de dictator sloeg op de vlucht.

Meestal is in andere gevallen het toevoegen van een *-e* aan een oorspronkelijk bijwoord overbodig, zoals bij *tree* („zeer") en *nune* („nu").

Andere afleidingen van oorspronkelijke bijwoorden

Oorspronkelijke bijwoorden kunnen de basis vormen voor verdere woordvorming:

*Mi atendas ne **tujan**, sed tamen **baldaŭan** respondon.*
Ik verwacht geen onmiddellijk, maar wel een spoedig antwoord.
*La **hieraŭa** renkontiĝo estis seniluziiga pro **jena kialo**: la plej gravaj homoj **foris**.*
De bijeenkomst van gisteren was teleurstellendend om de volgende reden: de belangrijkste mensen waren weg.
*Mi ne povas **nei**, ke viaj **jamaj** atingoj imponas.*
Ik kan niet ontkennen dat hetgeen je reeds bereikt hebt, indrukwekkend is.
*Vi iom **troigis** en via **ĵusa** prelego.*
Je hebt wat overdreven in je lezing van zojuist
*Pro **nura** ŝtelo la **nunaj** juĝistoj ne ŝokiĝas.*
Van een enkele diefstal schrikken de rechters van tegenwoordig niet.

Afleidingen van ĉi en ajn

Het oorspronkelijke bijwoord ĉi komt vaak voor in bijwoordelijke en bijvoeglijke samenstellingen. Je gebruikt dan een streepje:

Ĉi-kune ni sendas aliĝilon.
Bijgaand zenden wij een aanmeldingsformulier.
Mi vekiĝis tro malfrue ĉi-matene.
Ik heb me vanochtend verslapen.
Permesu al mi fari kelkajn rimarkojn ĉi-rilate.
Sta mij toe in dit verband enkele opmerkingen te plaatsen.
Kion vi opinias pri la ĉi-lokaj kutimoj?
Wat vind je van de plaatselijke gebruiken?

Als *ĉi* los voor een bijwoord of bijvoeglijk naamwoord staat, dan betekent het *ĉi tiu(j)(n)* („deze"):

Per ĉi urĝa peto mi turniĝas al vi.
Met dit dringend verzoek wend ik me tot u.

En ĉi bele bindita libro ne troviĝas preseraroj.
In dit fraai gebonden boek zitten geen drukfouten.

Woordvorming met het bijwoord ajn:

Mi ŝatus legi ajnan (iun ajn) libron.
Ik zou elk willekeurig boek willen lezen.
Mi malŝatas lian ajnismon.
Ik heb een hekel aan zijn onverschilligheid.
Ne edziĝu kun ajnulino.
Trouw niet met de eerste de beste.

OEFENING 1: Vertaal en gebruik daarbij afleidingen van de tussen haakjes geplaatste bijwoorden:

1. Bovendien leg ik in deze brief nog eens uit hoe je de fouten moet verwijderen. *(pli, ĉi, ankoraŭ, for)*
2. Zijn overvloed aan gebaren compenseren zijn gebrek aan talent niet. *(tro, maltro)*
3. Vergelegen steden zijn met de huidige transportmiddelen toch dichtbij. *(for, hodiaŭ)*
4. Die eeuwige ontkenningen van jou moeten dit keer maar eens stoppen. *(ĉiam, ne, ĉi)*
5. Overdrijf niet zo, je moet je uitspattingen maar eens dimmen. *(tro, malpli)*

Test: *bijvoeglijke naamwoorden en bijwoorden*

In aansluiting op dit onderwerp geven we een oefening waarin u uw kennis over het gebruik bijvoegelijke naamwoorden en bijwoorden in zijn algemeenheid kunt testen.

OEFENING 2: Verbeter:

1. Ĉi monate la atleto estis tiel sukcese, ke li atingis ke multaj malnovaj rekordoj ne jam plu validas.
2. Prozo estas same valora ol poezio, sed prozo estas la plej populara de tiuj du ĝenroj.
3. Post la konkurso ni iris hejme lace kaj ni volis nenion plu fari ajn.
4. Mi ĝuste estis pikita de abelo, do mi kiel eble pli rapida iru al kuracisto.
5. Mi havas du belajn fratinojn el kiuj unu estas la pli bela virino en la mondo.
6. Des plej multe da akcidentoj okazas, ju plej rapidaj oni veturas.
7. Ĉu estas vera, ke ŝi zorgas ne nur por siaj infanoj, sed ke ŝi laboras ankaŭ?
8. La libro montriĝis tiel malfacile legeble, ke la verkisto eĉ ne mem komprenis ĉion.
9. Hieraŭe mia amiko kaj mi revenis malsane, sed li estis la pli malsana.
10. La tuta ĥoro kantis falsaj, sed Joĉjo kantis la plej falsa.

Uitglijders

In het Esperanto zijn er wel zo'n duizend woorden die eindigen op *-io*. Meestal gaat het om internationaal bekende woorden, die in het Nederlands vaak eindigen op -ie (soms op -i, -y, -ia, -io, -ië, -ium e.d., maar steeds zie je de -i- in het Nederlandse woord terug). Enkele voorbeelden zijn: *fobio, astrologio, bakterio, amfibio, utopio, Belgio.*
Het aantal voorbeelden dat hieraan voldoet is zo groot, dat je de uitzonderingen met recht valse vrienden mag noemen. De volgende uitglijders kom je dan ook geregeld tegen: **fosilo, *reptilo, *Brazilio, *demencio.*
De eerste groep van uitzonderingen zijn woorden die in het Esperanto eindigen op *-io*, terwijl je de -ie in het Nederlands niet aantreft: *Ĉinio, Egiptio, fosilio, Gvatemalio, idilio, Japanio, Kamerunio, komentario, Koreio, Kornelio, Luksemburgio, Meksikio, notario, Portugalio, privilegio, reptilio, sekretario, reprezalio, talio.*
Andersom zijn er ook woorden die in het Nederlands op -ie (of een variant daarvan) eindigen, maar in het Esperanto niet: *alianco, Anatolo, Argentino, beletro, bikino, Brazilo, brokolo, dedukto, demenco, ekzekuto, februaro, herezo, impreso, indukto, incizo, januaro, justico, kapitulaco, kolekto, kolibro, konekto, konfeso, kvitanco, monopolo, nekrologo, notico, obstrukco, paroĥo, percepto, petrolo, polico, progreso, raviolo, recenzo, redukto, relikvo, resonanco, rilato, selekto, substanco, sugesto, vermiĉeloj.*

Test: *Werkwoorden*

Ten slotte geven we een oefening waarmee u uw kennis over het gebruik van werkwoorden kunt toetsen.

OEFENING 3: Verbeter:

1. Peĉjo ploris, ke li ne volis al la lernejo iri.
2. „Manĝi!", kriis la patrino laŭte, esperante ke la infanoj ŝin aŭdu.
3. Li ekkomenciĝis bati la edzinon, por ke ŝi neniam plu kokrigos lin.
4. Mi daŭras serĉi mian perdatan monujon.
5. Suferinte dum multaj jaroj, Dio fine prenis lian vivon.
6. La arestito lasus sian hundon mordigi infanojn.
7. Kvankam mi kriis „ĉesiĝu!", mi prikraĉiĝis de la aĉulo.
8. Antaŭ longe la lando estas regita de imperiestro, kiu kvazaŭ torturus siajn regnanojn.
9. La preskaŭ nevestata putino serĉadas interesutojn surstrate.
10. Mi konfuzis, kiam mi aŭdis, ke mia patro baldaŭ revenus.

Grammaticatest Progresa Examen

Bij het Progresa examen van 17 mei jl. stond onder andere een grammaticatest op het programma. We nemen het hier met een voorbeelduitwerking op, zodat u wat oefenmatieriaal hebt voor uzelf of voor uw leerlingen. Op het examen heeft u ongeveer een half uur de tijd om alles uit te werken.

Opdracht 1: *Vul in:*

1. Li prenis la mikrofonon, kvazaŭ li vol___ ekkanti.
2. Li opinias la aferon urĝ___: ŝi do tuj reven___!
3. Li pagis ĉirkaŭ cent gulden___ por ke li ĉes___ kanti.
4. Tion vi ne atingos per pag___.
5. Frakasiĝis mia glaso ___ vino, tiel ke kelkaj miaj fingroj iom sang___.
6. Ŝi plendis ke ŝi fal___ sian vortaron, tio estas la plej moderna___ vortaro___.
7. Ora braceleto estis ŝtelita ___ Jonjo. Jonjo esperas ke la polico ĝin baldaŭ retrov___.

Opdracht 2: *In het Esperanto worden de achtervoegsels* -ec *en* -ad *vaak gebruikt, ook wanneer dat strikt genomen niet hoeft. Verwijder uit de volgende zinnen* -ec *en* -ad *als de betekenis er niet wezenlijk door verandert.*

1. Dum solena kunveno, li transdonis la prezidentecon al la postsekvanto.
2. Lia kantado ravis ĉiujn.
3. Mi ŝatas la trankvilecon de tiu regiono.
4. La veturado al Parizo estis agrabla.
5. La balaado de la planko ne okazis sufiĉe zorge.
6. Mi ne faris tion pro troa okupiteco.
7. La rapideco de tiu aŭto estas modesta.

Opdracht 3: *Verbeter, indien mogelijk, de fouten:*

1. Namibûjo estas evoluiĝanta lando, kiun vizitas multaj braziloj.
2. La super flugantaj aviadiloj alproksimas la flughavenon.
3. Ĉi-enfermite mi sendas la broŝurojn ĵus eldonintajn.
4. Koncerne tio mi ĉiam diras: „Ne ŝovu sia nazon en fremda vazo!"
5. Bone pripensu ĉion antaŭ respondi, ĉar morgaŭ mi batas la plej stultan lernanton de vi!
6. Mi ĝenas la magrkvalitaj romanoj kaj la stumbparolaj prelegantoj.

Opdracht 4: *Vertaal in het Esperanto:*

1. Volgens de krant zou onze landgenoot hebben gewonnen.
2. De leraar zei dat er nu echt teveel lawaai werd gemaakt.
3. „Laten we gaan zingen!", zei de dirigent, nadat hij de koorleden had verzocht hun stem goed te gebruiken.
4. Dit is al de vijftiende keer dat de trein stopt.
5. Mijn zus en haar vriendin hebben een hekel aan beesten zoals slangen en spinnen.

Opdracht 5: *In het Fundamento staat:* „Mi estas tiel forta, kiel vi."

1. Waarom keuren sommige grammatici dit gebruik van *tiel* en *kiel* af?
2. Geef uw eigen, beargumenteerde mening over deze zaak en let daarbij op het feit dat de genoemde zin in het Fundamento staat.

Als je informatie wilt over de examens van de Nederlandse Esperanto-examencommissie, contacteer dan Mevr. M. Massar, Ilpenwaard 92, 1824 GG Alkmaar, tel. (072)5612668.

Uitwerking examenopgave

Opdracht 1: volus, urĝa, revenu, guldenojn, ĉesu, pag(ad)o, de, sangas/is, faligis, modernan ktp., je (for de / disde), retrovos.

Opdracht 2: prezidentecon, kantado, trankvilon, veturo, balao, okupiteco, rapido

Opdracht 3: 1. Namibio, evoluanta, brazilanoj; 2. superflugantaj, alproksimiĝas al la flughaveno; 3. Ĉi-kune, eldonitajn. (Ĉi-enfermite troveblas la broŝuroj ĵus eldonitaj) 4. tion, vian (la) nazon, fremdan vazon; 5. antaŭ ol, batos, el vi; 6. Min, magrakvalitaj, stumbleparolaj.

Opdracht 4: 1. Laŭ la gazeto gajnis nia samlandano (niet: ...gajnus). 2. La instruisto diris ke nun oni vere faras tro da bruo. 3. „Ni (ek)kantu!", diris la dirigento, petinte (post kiam li...) al la ĥoranoj bone uzi sian (la) voĉon. 4. Ĉi tio estas jam la dek-kvina fojo ke la trajno haltas. 5. Mia fratino kaj ŝia amikino malŝatas bestojn kiel serpentoj kaj araneoj.

Opdracht 5: 1. *Tiel* en *kiel* duiden een manier aan en niet een graad (een mate waarin). Voor dat laatste zijn de tabelwoorden op *-om* (hoeveelheid) het meest geëigend. Je zegt tenslotte ook *iom forta* en niet *iel forta* als je ‚een beetje sterk' bedoelt.

2. Mee eens. Een ‚mate waarin' heeft meer met hoeveelheid te maken dan met een manier. Genoemde zin is dus onlogisch. Logica is belangrijker dan het Fundamento.

OF: Mee oneens. De essentie van graad is niet hoeveelheid, maar een vergelijking. Het Fundamento leert dat dan een *el*-woord wordt gebruikt (iom is slechts een uitzondering). Bovendien klinken *el*-woorden minder opdringerig.

De laatste pagina van de taalrubriek is de komende tijd gewijd aan vertalen. We zullen afwisselend een tekst aanbieden in het Nederlands ter vertaling in het Esperanto en andersom. In de volgende rubriek geven we een modeluitwerking met zonodig enig commentaar. Men kan deze vertalingen gebruiken als oefening voor het *Traduka ekzameno* van de Nederlandse Esperanto-Examencommissie.
Enige tips. Vertaal niet te letterlijk. Het is niet de bedoeling om in de vertaling te laten zien dat u alles goed begrepen heeft, maar om de lezers van de vertaling ongeveer hetzelfde te laten ervaren als de lezers van het origineel. Gebruik gerust naslagwerken (dat mag op het examen immers ook!).

Vertaal in het Esperanto:

Een kunst

„Kom je vanmiddag?"
„Ik kan niet, ik moet naar mijn balletles straks."
„Jij bent 'n trut", zegt Tom opeens.
„Waarom dan?"
„Jij doet ballet. Meisjes die ballet doen zijn trutten."
Pimmi kijkt kwaad naar Tom. Ze heeft niet meteen een antwoord klaar. Ze denkt diep na.
„Ballet is 'n k-u-n-s-t", zegt ze dan plechtig. Dat had ze op TV gehoord.
„Wat is dat nou weer?", vraagt Tom. Maar Pimmi weet het zelf niet.
„Daar ben jij te dom voor", zegt ze, „dat kun jij niet snappen."
Nu zwijgt Tom. Een kunst?
„Weet je", gaat Pimmi verder, „ik kan ballet én ik kan voetballen. Jij kunt alleen maar voetballen. Jij bent te lomp om ballet te doen."
„Niet waar!"
„Wedden?"
Tom trekt zijn schouders op. Pimmi gaat op haar tenen staan en trekt één been omhoog. Haar armen slaat ze sierlijk in de lucht. Zo blijft ze een tijdje staan.
„Zo, nu jij..."
Tom vindt het belachelijk. Zoiets wil hij niet doen
„Je durft niet!", lacht Pimmi hem uit. „Je weet dat je het niet kunt."
„Durven? Zoiets gemakkelijks!"
„Doe het dan."

Tom kan nu niet meer anders. Hij moet het doen. Stuntelig als een houten pop probeert hij het. Net als hij één been omhoog getrokken heeft, valt hij om.
„Zie je wel!", gilt Pimmi. „Het is 'n kunst. Jij hebt veel te lompe poten."
Tom heeft al spijt dat hij er over begonnen is. Pimmi weet natuurlijk van geen ophouden.
„Ik kan iets wat jij niet kan!"
„Dat geloof ik niet", zegt Pimmi.
„Kijk maar..." Tom zet zijn beide handen op de grond en in een wip zwaait hij zijn benen in de lucht. Dan begint hij op zijn handen te lopen. Ja, Tom loop op zijn handen over de stoep. Wel twintig meter ver. Pimmi staat verwonderd toe te kijken.
„Nu jij", zegt Tom. Hij heeft een rooie kop van het ondersteboven lopen.
Pimmi probeert het. Maar ze krijgt nauwelijks één been in de lucht. Het lukt niet. Ze lijkt net 'n kikker die gekke sprongen maakt. Tom staat te grinniken.
„Daar heb jij veel te lompe poten voor", zegt hij droogjes.

Uit: Bettie Elias, *Een vreemd gevoel in mijn buik*

Uitwerking van de oefeningen:

OEFENING 1:

1. Plie, mi ĉi-letere eksplikas ankoraŭan fojon (ankoraŭfoje) kiel vi forigu la erarojn.
2. Lia troa gestado ne kompensas lian maltroan talenton.
3. Foraj urboj estas tamen proksimaj pro la hodiaŭaj transportiloj.
4. Via ĉiama neado ĉi-foje ĉesu.
5. Ne trou tiel, vi malpliigu vian diboĉadon.

OEFENING 2:

1. Ĉi-monate, sukcesa, jam ne; 2. kiel poezio, la pli populara el; 3. hejmen lacaj, nenion ajn fari plu; 4. ĵus, plej rapide; 5. plej bela; 6. pli (multe), pli rapide; 7. vere, ne nur zorgas, ankaŭ laboras; 8. legebla, (eĉ) la verkisto (eĉ) mem ne ĉion komprenis; 9. Hieraŭ, malsanaj; 10. false, kantis plej false

OEFENING 3:

1. volas iri; 2. Manĝu!, aŭdos; 3. ekbatis (komencis bati), kokru; 4. daŭrigas, perditan; 5. Post kiam li suferis...; 6. Onidire la arestito igis, mordi; 7. ĉesu!, estis prikraĉita; 8. estis regata, torturis; 9. nevestita; 10. konfuziĝis, revenos

Speakez-vous el europanto? C'est mucho fun!

Onder bovenstaande titel verscheen in *The Sunday Telegraph* een artikel dat, naar het Frans vertaald, ook zijn weg vond naar de *Courrier International* (4 sept. 1997, nr. 357, p. 35). Het betreft hier een als grap uitgedachte taal die bestaat uit een mengsel van elementen uit diverse Europese talen die in de Brusselse burocratie worden gebruikt. De grap werd ingeleid door Diego Marani, een Italiaanse vertaler die werkt bij de Europese Ministerraad en die ook enkele voorbeelden publiceerde in de Franstalige Belgische krant *Le Soir*. Eind augustus startte hij met een feuilleton in het Europanto in het weekblad *Le Soir Illustré* en tegelijker tijd verscheen een cursus Europanto in hetzelfde weekblad.
Hoewel deze laatste feiten erop zouden kunnen wijzen dat Diego Marani zichzelf au serieux begint te nemen, blijft de hele zaak een grap die vele Brusselaars blijft amuseren. Brusselaars hebben over het algemeen noties van de belangrijkste Europese talen en begrijpen vrij gemakkelijk zinnen als *"Maybe trinque tu etwas? No? Dommagio! Was nome tich?* (In het Esperanto luiden deze zinnen: *Eble vi trinkos ion? Ne? Bedaŭrinde! Kio estas via nomo?)*
Volgens het artikel in *The Sunday Telegraph* is het verschijnen van Europanto door Esperantosprekers als een aanval gezien. Indien dat het geval is, dan kan men die reactie enkel betreuren, want ze getuigt van een gebrek aan gevoel voor humor en onbegrip over de psychologische kant van de zaak.
In feite bewijst Europanto ons een grote dienst. De moeilijkheid om Esperanto geaccepteerd te krijgen, is voor het grootste deel te wijten aan psychologische weerstand die gebaseerd is op bevooroordeelde overwegingen als: Een taal door één man uitgedacht kan niet functioneren.", „Men kan niet grappen en grollen in een kunsttaal." enzovoort. Welnu, het Europanto valt op zeer concrete wijze die ideeën aan. Daardoor helpt zij te leren begrijpen dat een mengelmoes, uitgedacht door één mens, wel kan functioneren en zelfs heel grappig kan zijn. Daarenboven is het gebruik van de uitgang „-anto" in Europanto de erkenning van het bestaan van het Esperanto en het bewijs van zijn funcionaliteit.

Bij individuele psychotherapie verschijnen zulke compromis-pseudo-oplossingen vaak op het moment dat de weerstand begint te verzwakken. De functie van die pseudo-oplossingen is klaarblijkelijk de geest geleidelijk voor te bereiden op een radicale verandering van iets wat tevoren taboe was. Analoog kan men in het verschijnen van het Europanto een overgangsetappe zien van het huidige Babelse systeem naar de ware oplossing, de onze. Het artikel in *Courrier International* eindigt met de zin: „De Europese Unie geeft meer dan 3 miljard Franse frank uit aan jaarlijkse vertaalkosten naar de elf officiële talen; die som kan men besparen, wanneer we allemaal Europanto zouden kennen." Die zin zou de lezers aan het denken kunnen zetten over de oplossing die het Esperanto inhoudt. Het volstaat immers in het voorstel „esper" in plaats van „Europ" te lezen om mentaal de overgang te maken, van pure scherts naar ernstige en verstandige overweging.
Wij hoeven Europanto echt niet aan te vallen, maar er over spreken als een bewijs van de ernst van het probleem en een onbewuste intuïtie over de te volgen weg.

Claude Piron

Antaŭ kelkaj tagoj *Interredaktore* distribuis komunikon pri Europanto. Jen, kiel aldona informo, traduko de la letero kiun s-ro Diego Marani, iniciatinto de Europanto, sendis je 20 februaro 1997 al Germain Pirlot:
„Mi bone ricevis vian leteron de la 19a de februaro kaj la antaŭan. Mi klopodas respondi al ĉiu kiuj skribas al mi rilate al Europanto, sed bedaŭrinde mia korespondado iom postrestis.
Unue, mi deziras precizigi ke Europanto nur estas ŝerco kaj ke mi neniel pretendas proponi mian etan amuzilon kiel internacian lingvon. Laborante en internacia medio kiel tiu de la eŭropaj instancoj, mi demandis min kiun rezulton povus havi miksaĵon de ĉiuj lingvoj kiujn mi ĉiutage aŭdas en la koridoroj. Estas afero tre taŭga por ŝerco. La sentemo de la belga socio al lingvoproblemoj, realaj kaj fikciaj, faris la reston.
Mi plene komprenas la rolon kiun vera internacia lingvo kiel Esperanto povus havi je eŭropa nivelo. La plilarĝigo de niaj institucioj baldaŭ surscenigos la demandon pri lingvoj, kiu unualoke estas politika demando. Sed, kiel vi certe jam konstatis, la homoj kiuj estas konstruantaj Eŭropon estas iom timemaj se temas pri la ideo de Esperanto kiel pontlingvo.
Konkludante, mi certigas ke mia Europanto ne volas konkurenci Esperanton. Esperanto naskiĝis el nobla kaj malnova ideo, kiu ĉiam ekzistis ĉe la plej kleraj eŭropaj intelektuloj. Europanto nur estas amuzilo, komika rimedo por atentigi la homojn pri la estonto de multlingva Eŭropo kaj por banaligi la lingvoproblemon de Belgio kiu, por eksterlandano kiel mi, foje atingas vere patosan nivelon.

Diego Marani

tradukita versio

Kuieren in de schemering

Met de intrede van het winteruur gaan ook de Esperantoreistijden op een rustiger tempo over. Maar laagseizoen of niet, je kan altijd wel ergens heen. Eerst en vooral wil ik u de 9de Noord-Franse-Europese Esperanto bijeenkomst aanbevelen. Deze gaat door op 8 en 9 november in het Frans-Vlaamse Morbeque-le-Parc nabij Hazebrouck. De bijeenkomst begint op zaterdag om 14.00 uur en eindigt op zondag rond 16.00 uur. Men kan er kiezen uit verschillende groepen: beginners, kindersamenkomst (nieuw), gevorderden, gebruikers en personen die het Esperanto zeer goed onder de knie hebben. Deze laatsten zullen het hebben over „Tajloristo, fabrikejo kaj aliaj petolaĵoj de la vortkunmetado", en dit onder de kundige leiding van Georges Lagrange. De groep van gevorderden wordt geleid door Raymond Wylleman. Naast de cursussen is er natuurlijk nog heel wat tijd voor kennismaking, eten en ontspanning. Het programma eindigt met een Esperanto-theaterstuk. Wie aan het ganse weekend deelneemt, betaalt 235,– FRF, wie alleen op zaterdag of zondag komt, betaalt 120,– FRF.

Vorige keer heb ik u meegedeeld dat er heel wat Esperantobijeenkomsten zouden zijn met de jaarwisseling in en om de Tsjechische hoofdstad Praag. De heer Petr Chrdle van het Praagse reisbureau Kava-Pech liet ons weten dat deze bijeenkomsten geannuleerd zijn wegens gebrek aan belangstelling en vooral om de (te) hoge kostprijs. Maar geen nood, er zijn ook een aantal interessante bijeenkomsten dichter bij huis.

Van 27 december tot 3 januari 1998 kan je in Trier naar het Internacia Festivalo. Het thema is „Europa na 1989, Europa voor 1999". Heel wat bekende Esperantosprekers zullen daar een voordracht houden. Begin september waren er reeds 120 deelnemers uit 14 landen. Naast bezoek aan de stad Trier, staat ook een dagexcursie op het programma. Gedurende deze dag wordt het groothertogdom Luxemburg aangedaan, met een busrit langs de Moezel naar het bekende plaatsje Schengen. Nadien wordt ook een bezoek gebracht aan de stad Luxemburg. Wat natuurlijk ook niet mag worden gemist, is het oudejaarsavondbanket. De prijs in vol pension bedraagt ongeveer 500,– DEM voor volwassenen en 220,– DEM voor kinderen.

Gedurende dezelfde periode organiseren de Duitse Esperanto Jongeren hun Internacia Seminario, en dit reeds voor de 41ste keer. Dit jaar vindt het plaats in het schilderachtige dubbelstadje aan de Moezel, Traben-Trabach. Deze stad met ongeveer 6400 inwoners ontstond uit twee plaatsen die tegenover elkaar aan de Moezel liggen. Enkele bezienswaardigheden zijn de Evangelische Pfarrkirche, de Mönshof en de Alte Ratsschenke. Bezienswaardig is ook het Mittelmoselmuseum met fraaie verzamelingen over wijn- en wooncultuur. Het congresthema is „Maatschappij en Communicatie". In vol pension kost het congres 250,– DEM, enkel onderdak kan al voor 130,– DEM.

Ook in het Zwitserse La Chaux-de-Fonds zijn er enkele bijeenkomsten gepland. Op 28-29 november zal Birthe Lapenna uit Denemarken spreken over het leven en werk van Ivo Lapenna (1909-1987). Op 24-25 januari 1998 is het de beurt aan Sonja Koleva uit Bulgarije die spreekt over de soevereiniteit van de staten. Ook met oudejaar is er een bijeenkomst, van 27 december tot 3 januari 1998.

Van de toeristische dienst van het Franse Gap kregen we een Esperantofolder. Gap ligt in de driehoek Lyon, Marseille, Torino. Het is de hoofdplaats van de Zuidelijke Alpen. Bezienswaardig zijn de kathedraal met een spits van 77 m, gebouwd tussen 1866 en 1898 in Gotische stijl; het museum dat vooral archeologische en prehistorische vondsten bevat; en het mooie stadhuis.

Voor wie het iets verder wil zoeken, gaat van 26 februari tot 7 maart 1998 de 2de Internationale Himalaya Bijeenkomst door. Deze wordt georganiseerd door de Esperantobond van Nepal en bevat heel wat toeristische uitstappen. Vol pension kan al vanaf 650,– USD.

Bijeenkomsten in de verdere toekomst:

6 tot 13 april: 14de Internationale Lenteweek in Bonn;

10 tot 13 april: 82ste Britse Esperantocongres in Chester;

25 april tot 3 mei: Internationale studieweek over toerisme en cultuur in Bydgoszcz (Polen), een organisatie van Monda Turismo;

27 en 28 juni: picknick van APE in Dinant;

30 okt. tot 5 nov. 1998: 8ste Internationaal congres van Monda Turismo in San Francisco, San Diego, Los Angeles en na-congres in Hawaï.

Van 1 tot 8 augustus gaat het 83ste Esperanto Wereldcongres door in de Franse stad Montpellier (Languedoc-Roussillon). De Vlaamse Esperantobond onderzoekt de mogelijkheid om de verplaatsing gezamenlijk te doen met één of meer minibusjes. Wie belangstelling heeft en zich nu reeds concreet wil engageren, kan zich aanmelden op het secretariaat van de Vlaamse Esperantobond.

Nieuwsbrief uit de wereld

Taalproblematiek

De mening van een ambassadeur

De ambassadeur van Tsjechië in Australië, Jaroslav Suchnek, heeft als kind Esperanto geleerd, maar is de taal in de loop der jaren uit het oog verloren. Ter gelegenheid van het Esperanto-congres in Adelaide werd hij geïnterviewd. Een citaat: „Ik zag zelf in Luxemburg hoe moeilijk men het heeft met 11 werktalen; beeld u hetzelfde in met, bijvoorbeeld, 25 lidstaten! Ik kan mij niet inbeelden dat enig nieuw lid zou bereid zijn af te zien van het gebruik van zijn taal, noch dat allen zouden instemmen met het uitsluitend gebruik van het Engels of een andere nationale taal. In een dergelijke tegenstrijdige situatie zou kunnen blijken, laten we zeggen uit wanhoop, dat Esperanto in overweging genomen wordt."

Van de toren van Babel naar het universele dorp

Dit is de titel van een brochure, uitgegeven door de Europese Commissie, waarin de taalproblematiek in de Europese Unie uiteengezet werd. De brochure is een onderdeel van het MLIS- (Multilingual Information Society) programma dat de Europese Raad in '96 goedkeurde. Uitgangspunt is dat noch een kunsttaal (omdat die niet aanvaard wordt), noch het Engels (omdat men wil vasthouden aan de evenwaardige behandeling van alle talen) als gemeenschappelijke tweede taal voor de Europese Unie in aanmerking komen. De oplossing ziet men op tamelijke korte termijn in de snel evoluerende taaltechnologie, die weldra alle (ver)taalproblemen uit de wereld zou moeten helpen. Deze technologie zou ook een economische troef kunnen zijn, want veel Europese talen (Engels, Spaans, Portugees) hebben meer sprekers buiten dan binnen Europa.

Referenties: CD-95-96-423-NL-C, ISBN 92-828-01195. Informatie op Internet: http://www2.echo.lu/mlis/.

Nieuw op het Internet

De Vlaamse Esperantobond heeft zowel een Nederlandstalige als een Esperanto-informatiepagina op het Internet. Op de Nederlandse pagina is een rubriek voorzien waarin alle krantenartikels die over Esperanto verschijnen worden vermeld. Indien U zo'n bericht ziet, stuur de gegevens erover (eventueel een kopie, maar dat hoeft niet echt), naar de redactie van *Horizontaal*. Vermeld: de naam van de krant of het tijdschrift, de datum van verschijnen, de titel van het artikel en geef aan of het gaat om een lezersbrief (lb), een kort artikel (ka, tot ongever 25 lijntjes), een langer artikel (la, meer dan 25 lijntjes, meerdere kolommen) of een foto (f).

Esperanto

AIS (Akademio Internacia de Sciencoj, San-Marino) organiseert eind maart 1998 haar eerste universitaire sessie in Rusland, in de omgeving van Moskou. AIS voldoet hiermee aan de grote belangstelling in Rusland voor wetenschappelijke activiteiten in het Esperanto. Een toeristisch arrangement aansluitend op de sessie is mogelijk.

Inlichtingen: Doc. Joanna Lewoc, Karl-Schwarzschild-Weg 6/317, D-37077 Göttingen. Tel. +49-551-376072), e-mail psusru@wiwi.hu-berlin.de, Internet www.forst.uni.muenchen.de/OTHERS/AIS/arangxoj/psusru.html.

Van 31 augustus tot 7 september 1997 vond in Rimini en Rome het 50ste congres plaats van de katholieke esperantisten (IKUE). Op 3 september werden de 300 deelnemers in audiëntie ontvangen door de paus, die hen toesprak in het Esperanto. Op dezelfde dag was er ook een audiëntie bij de Italiaanse president, Oscar Luigi Scalfaro.

Drielandenontmoetingen

Ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van de plaatselijke Esperantogroep „La Konko" (De Schelp) vond tijdens het weekend van 26-28 september 1997 het „Markola Kongreso" plaats, dit is een ontmoeting van esperantisten uit regio's rond het Kanaal (Vlaanderen, Noord-Frankrijk, Engeland). Er waren 90 deelnemers, niet alleen uit de voormelde regio's, maar ook uit Duitsland, Italië, Benin en Cuba. Tijdens hetzelfde weekend organiseerden de Luikse esperantisten een gelijkaardige bijeenkomst met deelnemers uit België, Duitsland en Nederland.

Diversen

In Iran werd dr. Hosejn Namazi enkele maanden geleden benoemd tot minister van economie en financiën. Toen dr. Namazi in 1992 zijn Esperantocursus aan de Beheshti-universiteit van Teheran aanving, schreef hij aan de Iraanse Hoge Culturele Raad een brief waarin hij Esperanto het beste communicatiemiddel voor de mensheid noemde.

De Iraanse Esperanto-jongerenorganisatie (IREJA) organiseert van 15 tot 19 december a.s., met medewerking van het Sabz Andishan-instituut, een rondreis in de provincie Khorasan, met o.m. bezoeken aan de steden Nishabuor, Mashad en Tus.

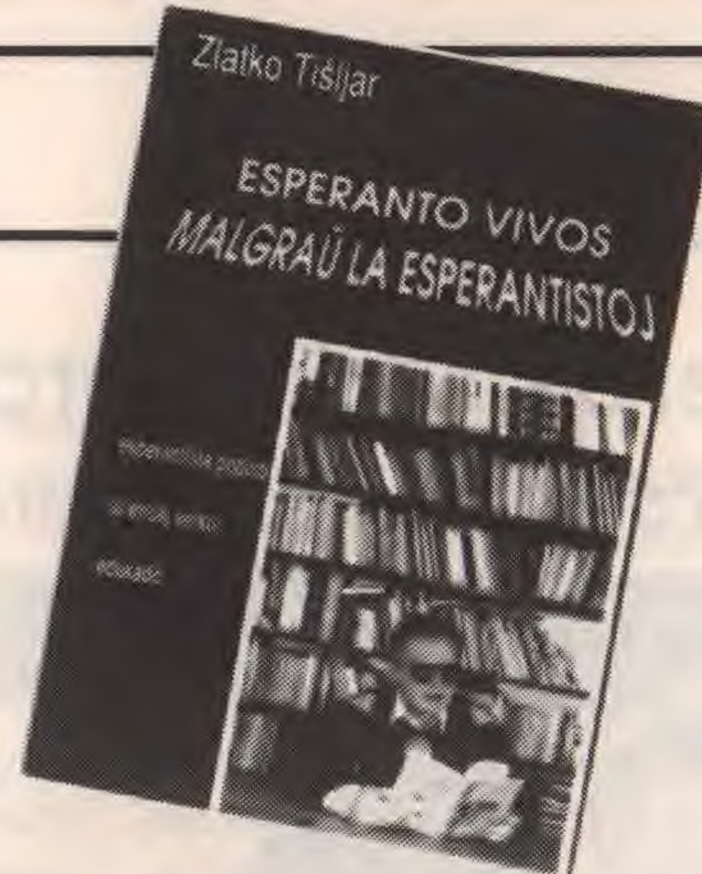
Inlichtingen: e-mail: irejo@neda.net, fax +9821-6236913 of +98 51649489; adres: P.O.B. 17765-184, Tehran, Iran.

CNN

Het programma *Inside Europe*, driemaal uitgezonden in het weekend van 4-5 oktober 1997, omvatte bijdragen over de mogelijkheden van Esperanto of Engels als gemeenschappelijke taal voor de Europese Unie, en over de heropleving van een regionale taal in Frankrijk, het Bretoens.

Agora... een gat in de markt?

E-mail: hoe werkt het en wat kan ik ermee doen?
De wijze waarop post verstuurd wordt is de voorbije jaren razendsnel veranderd. Eeuwenlang werd de briefwisseling daadwerkelijk van afzender naar geadresseerde gebracht. Tien jaar geleden was een fax nog bijna onbekend; nu hebben zelfs de kleinste handelaars en vele gezinnen er een. Bij een fax wordt geen papier meer verstuurd: het faxtoestel van de afzender leest de geschreven tekst (of de tekening, foto...), stuurt de inhoud via een gewone telefoonlijn door en de fax van de geadresseerde drukt een kopie van het bericht af.
Het zal ongetwijfeld geen tien jaar duren voor e-mail (of elektronische post – een echt Nederlands woord is er nog niet voor, in het Esperanto zegt men *retpoŝto*) even vanzelfsprekend is als een brief of een fax nu. De verschillende systemen zullen natuurlijk naast elkaar blijven bestaan, omdat ze elk hun eigen voordelen hebben. Soms is, om juridische of sentimentele redenen, een origineel document noodzakelijk of gewenst: dat kan enkel met een klassieke brief. Als een bericht of een tekening onmiddellijk bij de geadresseerde moet toekomen, zonder dat hoge eisen gesteld worden aan de kwaliteit van de afdruk, is de eenvoudig te gebruiken fax aangewezen. Als het om grote volumes tekst gaat, als het goedkoop en snel moet zijn of als de tekst bij de ontvanger opnieuw door een computer moet verwerkt worden, is e-mail de beste weg.
Wat is een e-mail-adres?
Zelfs wie niet in computers geïnteresseerd is, heeft ongetwijfeld al eens een e-mail adres gezien. Het bestaat uit een reeks tekens (in kleine letters), met in het midden een @ (apenstaartje of „at"-teken), soms tussen haakjes <...>. Het e-mail adres van de Vlaamse Esperantobond is <fel@agoranet.be>.
Links van het apenstaartje staat de naam van de gebruiker („fel" is de afkorting van Flandra Esperanto-Ligo). De keuze van de naam is soms vrij, soms wordt de structuur opgelegd. Rechts staat de naam van de firma (de „internet-provider") die zorgt voor het versturen en het ontvangen van de post, gevolgd door de landcode (be =België). Grote bedrijven of administraties hebben vaak hun eigen naam rechts van het apenstaartje. Zo zou een ambtenaar van de Vlaamse Gemeenschap die Piet Janssens heet, het volgende e-mail-adres hebben: <piet.janssens@vlaanderen.be>. Tussen de onderdelen van het adres staat een punt (sommigen zeggen liever „dot", maar dat is gewoon Engels voor punt). Als je dit adres aan de telefoon moet spellen, zeg je dus „piet punt janssens at vlaanderen punt be".
Hoe werkt het ?
De wijze waarop e-mail gereedgemaakt wordt is nu bij alle computerprogramma's ongeveer gelijk. Een bekend mailprogramma is Eudora. De kop van een bericht is altijd dezelfde: van wie, aan wie, waarover, aan wie wordt een kopie gestuurd. Daarna volgt de eigenlijke tekst, zoals men die met een schrijfmachine of tekstverwerker zou typen. Als de tekst getypt en nagezien is, geeft men een instructie aan de computer om, via de telefoon, een verbinding te maken met de provider. Als de verbinding gemaakt is, stuurt het programma het bericht door en vraagt tegelijk de bij de provider binnengekomen post op. De verbinding mag dan verbroken worden (tenzij men onmiddellijk op binnengekomen berichten wil antwoorden of het Internet wil gebruiken). De computer van de provider stuurt het bericht door naar de provider van de geadresseerde. Daar blijft het wachten tot deze laatste, via zijn computer, zijn post opvraagt. Dat is dus een verschil met gewone post of fax: de berichten worden niet onmiddellijk thuis afgeleverd, maar men moet ze opvragen, net zoals iemand die een postbus heeft zijn briefwisseling op het postkantoor dient af te halen.
Grote bedrijven hebben vaak een vaste verbinding met een provider of vragen meermaals per dag hun post op; in die gevallen arriveert het bericht meestal reeds enkele minuten na het verzenden. In de praktijk zal men ook niet voor elk te verzenden bericht de provider opbellen: men verzamelt de te verzenden berichten en verstuurt ze op het einde van de dag of als er voldoende zijn. In enkele minuten tijd kunnen tientallen berichten verstuurd en opgevraagd worden; de telefoonkosten zijn dus beperkt.
Wat heeft men nodig om e-mail te gebruiken?
Om te beginnen een computer. De 386- en 486-computers met 4 megabyte werkgeheugen, die tot vorig jaar courant waren, zijn nog bruikbaar, maar ze zijn te zwak voor de nieuwste, gebruiksvriendelijke en krachtige programma's. 16 megabyte werkgeheugen is aangewezen. Prijs: vanaf 40.000 frank voor een nieuw toestel; ongeveer 5.000 frank om het geheugen van een oude toestel te vergroten.
Verder moet men een modem hebben, dat is een apparaatje dat de signalen van de computer omzet in telefoonsignalen. De snelheid wordt aangeduid met een cijfercode: 14.4, 28.8, 33.2... Hoe sneller hoe beter, maar voor e-mail is een tweedehandse 14.4 nog perfect bruikbaar. Prijs: ± 5.000 frank.

Zelfportret zonder pluimen

Over het algemeen zijn essaybundels waarin artikelen van een auteur die in de loop der jaren in diverse tijdschriften zijn verschenen, niet zo interessant. In het beste geval geven zij een beeld van de ontwikkeling van de auteur of van de maatschappij. Maar iets dieper bieden zij meestal niet aan. Dat geldt ook voor het eerste deel van Esperanto vivos malgraux la esperantistoj van Zlatko Tišljar. Daarin belicht hij de activiteit binnen de Esperantobeweging, maar hij komt eigenlijk niet verder dan het aantonen van zijn inertie gedurende ruim 25 jaar. Enkel belangrijke thema's zijn het raumisme, de fina venko en de rol die het Esperanto kan spelen in het eengemaakte Europa. Ook de natievormende, identificatie van het Esperanto wordt belicht. Wat sterk naar voorkomt is een beweging waarin velen zeggen wat er allemaal zou kunnen en moeten gebeuren, maar weinigen er echt aan beginnen.

Het tweede deel heeft inhoudelijk een ander gehalte. Het is meer wetenschappelijk en probeert de intrinsieke waarde van het Esperanto te bewijzen. Er worden drie onderzoeksprojecten voorgesteld: een morfeemfrekwentietelling, een theoretische vergelijking van de leermoeilijkheidsgraad van het Esperanto met het Engels en het Kroatisch; en een resultaatvergelijking bij het leren van vreemde talen (met en zonder vooronderricht in het Esperanto). Deze onderzoeken bieden op het eerste gezicht erg positieve resultaten. Bij nadere analyse blijkt er echter heel wat de schorten aan de onderzoeksmethode, aan het materiaal of aan de samenstelling van de onderzoeksgroepen.

In de eerste blijkt het onderzochte corpus te klein... Vanuit zo'n klein corpus kan men wel resultaten extrapoleren – berekenen wat het resultaat zou zijn als he corpus groter zou zijn, maar de statistische fout wordt te groot, of niet beheersbaar.

Het tweede onderzoek naar de leermoeilijkheidsgraad van talen is veel technischer en moeilijk op zijn wetenschappelijke en sociale waarde te beoordelen.

In het derde onderzoek blijkt dat de onderzoeksgroepen niet op een wetenschappelijk aanvaardbare manier zijn samengesteld. Verder heeft de onderzoeker moeilijkheden om de groepen stabiel te houden, of om de onderwijsvooruitgang voor de onderzoeks- en controlegroepen gelijk te houden. Toch is dit deel het interessantste van de bundel. Immers, de tekortkomingen in het onderzoek zijn vooral te wijten aan een gebrek aan financiële middelen en capabele onderzoekers... Maar op zich is het een goede illustratie van wat blijkt uit het eerste deel over de aard van de Esperantobeweging.

Tenslotte is er nog een derde deel over het aanleren van Esperanto. Twee artikels gaan over de waarde van Esperanto als moedertaal en één over een specifieke onderwijsmethode voor het Esperanto: de methode van Zagreb. Al met al geeft het boek geen flatterend beeld van de Esperantowereld, al is het vooral in de presentatie van de resultaten van de „wetenschappelijke" onderzoeken wat te optimistisch. Iets meer bescheidenheid over de werkelijke realisaties, iets meer inzet om echt iets te realiseren lijkt aangewezen. Maar waar de financiële middelen en de *human resources* vandaan moeten komen blijft, in een beweging die vooral steunt of vrijwilligers en hobbyisten een open vraag. Ongetwijfeld houdt Esperanto heel wat beloften in, maar het is zaak die beloften ook te in te lossen. gvd

---

Tenslotte moet men een abonnement nemen bij een Internet-provider. De prijs van een abonnement hangt van vele factoren af (zie bijvoorbeeld de folder die bij de vorige Horizontaal gevoegd was); reken op ongeveer 500,– frank per maand. Voor die prijs kan men een zo goed als onbeperkte hoeveelheid post versturen; alleen de telefoonkosten zijn extra. Vroeger was het zo dat de provider bij voorkeur een telefoonnummer in de telefoonzone van de klant moest hebben, omdat de tarieven buiten de zone te hoog opliepen. Met de herschikking van de telefoonzones (waarbij aangrenzende zones het tarief van de eigen zone krijgen) is dit van minder groot belang geworden. Voor hetzelfde geld kan men uiteraard ook nog enkele uren per maand surfen op Internet, maar dat is stof voor een ander artikel.

Wat kan ik met e-mail doen?

Voor iemand met veel internationale contacten is dit een overbodige vraag: daar werken alleen de uitzonderingen nog enkel met de klassieke post. Voor de anderen is er het kip-ei-probleem. Veel mensen hebben (thuis of op hun werk) een e-mail adres, maar maken het niet bekend omdat ze denken dat het geen zin heeft. Als niemand het adres kent, zal het ook niet gebruikt worden. RR

Antwerpen – La Verda Stelo

La Verda Stelo viert zijn 90-jarig bestaan!

Koncerto de

KAJTO

okaze de 90 jaroj de

„La Verda Stelo"

Esperantogrupo de Antverpeno

Vendredon la 14an de novembro 1997 je la 20a en Kulturcentro „Sint-Andries"
Sint-Andriesplein 24, 2000 Antwerpen

Eniro: 150,– BEF Info: Tel.: 234.34.00

Naast het concert ook nog: een feestrede door André Staes, leraar Esperanto aan de Stedelijke leergangen voor talen; een schets van de geschiedenis van La Verda Stelo, door Jules Verstraeten erevoorzitter van de groep. Bovendien zullen enkele groepen, internationale gezinnen en jongeren getuigen hoe zij Esperanto in de praktijk gebruiken. Een boekenstand zal een keuze aanbieden van literaire, wetenschappelijke en informatieve werken in het Esperanto geschreven of vertaald.

Taizé strikken voor het Esperanto

Het veeltalig tijdschrift van Taizé ook in het Esperanto?

Wellicht heb je reeds over Taizé gehoord, het Bourgondische dorpje waar elk jaar opnieuw honderden mensen van over heel de wereld samenkomen om zich in een geest van samenwerking te bezinnen rond de Bijbel. Geregeld organiseert de gemeenschap ook bijeenkomsten in één of andere Europese stad. Vorig jaar brachten zij in Stuttgart 70 000 mensen op de been.
In Taizé wordt een tijdschrift uitgegeven (8 pagina's A4, 6maal per jaar) met vertaling naar een tiental talen. Michel Basso maakte eenmaal een Esperantovertaling en verspreidde die met de toestemming van Taizé. Nu is een verdere stap gepland. Men wil namelijk het tijdschrift in het Esperanto vertalen en laten opnemen samen met de andere vertalingen. Op de Esperanto *Brief uit Taizé* zou men zich dan kunnen abonneren onder dezelfde voorwaarden als de Brieven in de nationale talen. Het resultaat daarvan is dat het informatiekanaal van Taizé weer een stukje breder wordt, maar anderzijds ook dat Esperanto een plaatsje vindt in een ruime internationale gemeenschap.
Voor dit project heeft men natuurlijk het akkoord van Taizé nodig. Om die te bekomen is het nodig een lijst van voorintekeningen op te stellen. Het begin van zo'n lijst is er reeds, maar we hebben nog veel meer namen nodig. Gelieve je daarom op te geven als toekomstige abonnee op *La Letero el Taizé* in het Esperanto vanaf zijn eerste verschijnen.
Momenteel bedraagt de waarschijnlijke prijs 40,– FRF, maar die prijs varieërt afhankelijk van het land: 14,– DEM voor Duitsland, 10 000 ITL voor Italië. (Voor België rond 250,– BEF.)

Zend je inschrijving aan:
Reinhard Pflüger
Hermannstr. 3
60318 Frankfurt
Duitsland.
Tel.: 00 49 69 597 84 67

Skivakantie in Slovenië

FES-Maribor nodigt uit deel te nemen aan de 39ste ski-week van 7 tot 14 februari 1998. 80 km skipistes wachten op de deelnemers. De skipistes zijn o.a. bekend door de jaarlijkse Wereldkampioenschappen voor vrouwen. Tot 14 uur per dag kan er worden geskied en het sneeuwstadion met een lengte van 4 km is van 17.00 tot 21.00 uur verlicht om van het nachtelijk skiën te kunnen genieten.
Prijzen in Hotel Bellevue (half-pension) voor een kamer met douche en WC 50,– DEM, voor kamer met alleen douche 44,– DEM.

Inlichtingen en inschrijving: Fervojista Esperanto Societo, pf 825, SI-2001 Maribor, Slovenië.
Reageer snel: Reserveringen tegen de vermelde hotelprijzen zijn slechts verzekerd als wordt ingeschreven vóór 20 november 1997.

De teksten met de gegevens over de programma's van de clubs moeten op de redactie toekomen vóór 1 oktober 1997. Laattijdige programmawijzigingen kunnen naar de redactie worden gestuurd en worden in de gegevensbank van INTERNET opgeslagen, zodat men via de computer het juiste programma kan opvragen. De publicatie van redactionele teksten gebeurt gratis. Voor advertenties raadplege men het Esperantocentrum te Antwerpen.

De voertaal tijdens de bijeenkomsten van de clubs van de Vlaamse Esperantobond is de universele taal *Esperanto*. Mensen die het *Esperanto* niet machtig zijn, hebben recht op vertaling naar het Nederlands. Het hoofddoel van de vereniging is het verspreiden, propageren en beoefenen van de idee en de taal Esperanto.

AALST
La Pioniro

De vergaderingen hebben plaats in het Cultureel Centrum „De Werf", (lokaal 3), Molenstraat, Aalst. De avonden beginnen om 20.00 uur. Inlichtingen bij Hugo Dossche, Asserendries, 103, 9300 Aalst, tel.: (053) 70 17 89.

Er zijn bijeenkomsten voorzien op
dinsdag 25 nov.:
Nadere programmapunten werden niet meegedeeld.

ANTWERPEN
La Verda Stelo

Alle programma's hebben plaats in het Esperantohuis, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, in het clublokaal op de eerste verdieping. De clubavond begint om 20.00 uur. Het clublokaal is toegankelijk vanaf 18.30 uur.

vrijdag 7 nov.: Durwael was in oktober enkele weken in Groot-Brittannië, Hij vertelt over zijn ervaringen tijdens deze lezingreis.
vrijdag 14 nov.: Dit is de feestavond van ons jubileumjaar: viering 90 jaar „La Verda Stelo". Deze avond gaat door in het Cultureel wijkcentrum St-Andries (St-Andriesplaats 24). Door omstandigheden moesten wij de geplande plaats en datum wijzigen. Meer gedetailleerde info is te vinden in de rubriek clubtribune. Alle clubleden, vrienden en geïnteresseerden zijn van harte welkom.
vrijdag 21 nov.: Jacques Schram spreekt met „beroeps"-kennis van zaken over diamant.
zondag 28 nov.: Willem Rasschaert is aan het woord met als onderwerp: „Wereldreiziger Willems wonderbaarlijke waarnemingen."
vrijdag 5 dec.: Ilse Jacques brent ons een quiz. Kwaliteitsontspanning gewaarborgd.
vrijdag 12 dec.: Zamenhofavond met een feestelijke maaltijd in ons lokaal in het Esperantohuis aan de Frankrijklei. Inschrijven mogelijk tot 8 dec. in het Esperantohuis (tel.: (03) 234 34 00) – kostprijs: 500,– fr.
zondag 14 dec.: Kinderfeest in „La Verda Stelo". Gratis voor kinderen van leden. Natuurlijk mogen die vriendjes meebrengen, maar die betalen wel 100,– fr. voor deelname aan een leuke dag. Inschrijven via het speciale inschrijvingsformulier dat je op de postomslag vindt.
vrijdag 19 dec.: Wim De Smet vertelt over Charles Lemaire, 100 jaar geleden de eerste Esperantopropagandist in België
vrijdag 26 dec.: Tweede kerstdag – er is geen vergadering. Wij wensen al onze leden prettige eindejaarsfeesten.

BRUGGE
Paco kaj Justeco

Indien niet anders vermeld, hebben onze bijeenkomsten plaats in Hof van Watervliet, Oude Burg 27, 8000 Brugge. De vaste bijeenkomst valt op de 2de donderdag van de maand en begint om 19.30 u. Speciale bijeenkomsten worden in voorkomend geval afzonderlijk aangekondigd. Inlichtingen: dhr. G. Maertens, tel.: (050) 35 49 35.

vrijdag 7 nov.: Bestuursvergadering ten huize van R. en G. Lauwers-Maertens.
donderdag 13 nov.: Geschiedenis van de filosofie door F. Roose; krantenknipsels over het taalprobleem met debat o.l.v. F. Roose.
donderdag 11 dec.: Zwaarddansen, lezing geïllustreerd met dia's door Johan Van Eenoo.
donderdag 8 jan.: Geschiedenis van de filosofie door F. Roose; daarna leest iedereen een stukje literaire tekst of poëzie waarvan zij/hij erg houdt (max. 10 min.)

Paco kaj Justeco organiseert zelf geen cursussen meer, maar jeugdverenigingen en andere culturele verenigingen kunnen wel bij ons terecht ter ondersteuning als zij belangstelling hebben voor een lezing over Esperanto of zelf een cursus willen inrichten.

BRUSSEL
Europa Esperanto club

Ook in Brussel komen Esperantosprekers geregeld samen. Onder hen zijn heel wat Europese ambtenaren, zodat wie echt een beeld van de mogelijkheden van de internationale taal wil krijgen, daar eens een kijkje moet gaan nemen. Jammer genoeg wordt het programma van de club slechts maandelijks vastgesteld en is het niet mogelijk een uitgebreid overzicht in *Horizontaal* te publiceren.
Voor nadere inlichtingen kan je terecht bij Hélène Falk, Eikenlaan 7, 1640 Sint Genesius-Rode, tel.: (02) 358 42 14.

Noteer echter wel:
zaterdag 13 dec.: Zamenhoffeest van 11 tot 18 uur in CC De Zeyp. Van Overbekelaan 164, 1080 Brussel.

GENT
La Progreso

Iedere 4de vrijdag van de maand gewone clubvergadering in ons lokaal *„La Progreso"*, Peter Benoitlaan 117, 9050 Gentbrugge, tel.: (09) 230 16 77. De bijeenkomst begint om 20.00 uur. Tijdens het schooljaar zijn er conversatieavonden op de 2de dinsdag van 19.00 tot 20.45 uur in de Volkshogeschool, Bargiekaai 1 (1ste verdieping). Inlichtingen bij Katja Lödör, tel. (09) 230 16 77 of (09) 221 10 02.

dinsdag 9 sept.: Informatieavond over Esperanto, in de Volkshogeschool, Bargiekaai, om 19.00 u.
dinsdag 16 sept.: Eerste les van de nieuwe avondcursus, van 19.00 tot 20.45 u., in de Volkshogeschool.
vrijdag 28 nov. Bezoek van een Franse familie (Gudule, Laurent en Lola), die met huifkar en hond door Europa trekt. Het bezoek is nog niet definitief bevestigd, maar wij verwachten hen wel met stelligheid!
december: Deze maand doen we geen eigen programma, we vieren het Zamenhoffeest bij een van de andere

Voor een tot op het laatste ogenblik actueel programma van de Vlaamse Esperantoclubs, raadpleeg INTERNET,
http://esperanto.agoranet.be/fel/nl/grupoj.html

Esperantoclubs.
vrijdag 23 jan.: Jaarvergadering van de Gentse Esperantogroep.

HASSELT
Esperanto Hasselt
We vergaderen tweemaal per maand op dinsdag van 20.00 tot 22.00 uur in het CC van Hasselt. De eerste vergadering van de maand is er een programma, tijdens de tweede leidt Jan Bovendeerd een cursus „Spreken in Esperanto". Inlichtingen over het programma kunnen worden verkregen bij Marcel Aerts, tel.: (011) 25 34 67.

dinsdag 4 nov.: Verhaal over Wenen, door Harry Schutters.
dinsdag 18 nov.: Spreken in het Esperanto door Jan Bovendeerd.
dinsdag 2 dec.: Dia's over Bulgarije, door Marcel Aerts.
vrijdag 12 dec.: Jaarfeest Limburg.

HOUTHALEN
Houthalense Esperantogroep
De club organiseert in samenwerking met CC De Drij Berlengs een Esperantocursus. Inlichtingen over deze cursus en eventuele andere clubactiviteiten bij Jos Vandebergh, Ambachtstraat 9, 3530 Houthalen.

dinsdag 30 sept.: Gratis kennismakingsles en info-avond. De feitelijke lessenreeks start op 7 okt. en duurt tot 2 dec. Cursusdagen in november: 4, 18 en 25.

KALMTHOUT
La Erikejo
De 3de donderdag van de maand om 20.00 uur in restaurant Cambuus, Heidestatieplein 10, 2920 Kalmthout, tel. (03) 666 42 58.
Inlichtingen: Wim De Smet, Hertendreef 12, 2920 Kalmthout, tel.: (03) 666 99 49.

donderdag 20 nov.: Diny Driessens vertelt over „Een jaar als student in Canada".
donderdag 18 dec.: Jaarlijks feestmaal in „Cambuus"; de tafelrede wordt gehouden door Wim De Smet over „Honderd jaar Esperanto in België" Deelnameprijs;750,– fr. (kinderen 50,– fr.). Vooraf inschrijven is noodzakelijk.

KAPELLE
Esperanto-Grupo „Meza Zelando"
Omdat wij niet over een vast lokaal beschikken, worden we telkens bij een ander clublid te gast ontvangen. Onze avonden, gewoonlijk de laatste vrijdag van de maand, beginnen om 19.30 uur. Inlichtingen over het programma en de plaats van samenkomst bij Sally en Dies Krombeen, tel.: (0113) 34 15 63 of bij afwezigheid bij Rie en Kees Dentz, tel.: (0118) 61 48 34.

vrijdag 28 nov.: om 19.30 u. bij Sunja van Liere, Goese Meerlaan 18, Goes. Programma: tevoren bestudeert ieder de laatste taalrubriek van *FEN-X/Horizontaal*, die we dan gezamenlijk behandelen.

KORTRIJK – ROESELARE – TIELT
Koninklijke Esperantogroep La Konkordo
De stadsbibliotheek van Kortrijk beschikt over een uitgebreid Esperantofonds. Er is steeds gelegenheid dit fonds te bezoeken na afspraak met Jean-Pierre Allewaert, tel.: (056) 20 07 96. Clubavonden vinden plaats op de 4de maandag van de maand om 19.30 uur in CC Oude Dekenij, Sint-Maartenskerkhof (vlakbij de Grote Markt), 8500 Kortrijk.
Voor inlichtingen: Jean-Pierre Allewaert, Tarwelaan 10, 8500 Kortrijk, tel.: (056) 20 07 96 of Piet Glorieux, Werkenstraat 56, 8610 Werken, tel.: (051) 56 90 30.

maandag 24 nov.: Kennismaking met INTERNET o.l.v. een ervaren gebruiker met demonstratie op PC.
maandag 15 dec.: Leo De Cooman heeft het over „bostuinbouw", dé milieuvriendelijke tuinbouwmethode van de toekomst.

mi ♥ esperanton

LEUVEN
Esperanto 2000
Wij leven mee met de studenten, ons seizoen loopt van september tot juni. De woensdagavond is onze vaste avond (met verschillende cursussen). „Laborvespero" op de 1ste en 3de woensdag en op de 2de woensdag van de maand ons speciaal programma tijdens VESPERO 2000. Start telkens om 19.30 uur in het Cultureel Centrum, Romaanse Poort, Brusselsestraat 63 (bij het ziekenhuis).

woensdag 5 nov.: Laborvespero 2000.
woensdag 12 nov.: Vespero 2000. Paul Decooman spreekt over: Nieuwtjes over de spoorweg in België.
woensdag 19 nov.: Laborvespero 2000.
woensdag 3 dec.: Laborvespero 2000.
woensdag 10 dec.: Vespero 2000 Zamenhoffeest. Wellicht brengt Myriam Van der Steen verslag uit over het Internacia Seminario in Freiburg of over het IJK in Asisi (met film van P. Decooman).

OOSTENDE
La Konko
De vergaderingen gebeuren in de voormalige stadsschool „Vercamer", Northlaan 14, Oostende-Mariakerke. Inlichtingen bij dhr. Marc Cuffez, tel. (059) 80 85 17.

woensdag 5 nov.: Bijeenkomst van de leesgroep voor gevorderden. Wij lezen samen het boek *Vojaĝoj finiĝas, amantoj kuniĝas* van Manjo Austin en uitgegeven door de Vlaamse Esperantobond. De volgende leesdagen zijn op 10, 19 en 24 nov. en 3, 8 en 17 dec.

ROTTERDAM
Esperanto-societo Merkurio
Samenkomsten op de 1ste en 3de woensdag van de maand, uitgezonderd juli-augustus, in Centra Oficejo de UEA, Nieuwe Binnenweg 176, Rotterdam. Aanvang 19.45 uur. Gasten zijn steeds welkom. Inlichtingen bij Piet Schuil, tel.: (010) 416 14 49.

woensdag 5 nov.: Vertalen: we werken samen aan de vertaling van een of andere tekst en leren zo accuraat taalgebruik.
woensdag 19 nov.: Rob Moerbeek behandelt de Esperantoliteratuur.

Contactadressen van groepen

AALST *La Pioniro*, H. Dossche, Asserendries 103, B-9300 Aalst, tel.: (053) 70 17 89.
ALKMAAR Hans ten Hagen, Middenweg 587, NL-1704 BH Heerhugowaard, tel.: (072) 571 79 18.
ALMELO G.C.A.M. Dercks, Ootmarsumsestraat 47, NL-7607 AX Almelo, tel.: (0546) 819403.
AMERSFOORT W.P. Roelofs, Vosseveldlaan 16, NL-3768 GM Soest, tel.: (035) 601 54 73.
ANTWERPEN *La Verda Stelo*, p/a Frankrijklei 140, B-2000 Antwerpen, tel.: (03) 234 34 00. — *Progressief Esperanto Forum*, Jacques Schram, Hof ter Bekestraat 49, 2018 Antwerpen. Tel.: (03) 237 86 02.
BERINGEN T. Geerdens, Schomstraat 53, B-3582 Beringen, tel.: (011) 43 30 78.
BEVERWIJK *Stelrondo* N. Moerbeek-Bartels, Zwaansmeerstraat 48, NL-1946 AE Beverwijk, tel.: (0251) 23 10 79.
BRUGGE *Paco kaj justeco* G. Maertens, Prins Leopoldstraat 51, B-8310, St.-Kruis-Brugge, tel.: (050) 35 49 35.
BRUSSEL E. Van Damme, Albert-I-straat 44, B-1703 Schepdaal, tel.: (02) 569 17 83.
DEN HAAG *Internationaal Esperanto-Instituut (IEI)* Riouwstraat 172, NL-2585 HW Den Haag, tel.: (070) 355 66 77. — (TANEF) G. van der Horst, Hengelolaan 1158, NL-2544 GT Den Haag, tel.: (070) 366 65 47.
DEN HELDER Esperanto-klubo Den Helder, Postbus 140, NL-1780 AC Den Helder.
DEURNE (TANEF) E. Spitaels, tel.: (03) 658 74 20.
DEVENTER J.S. Douma, Rembrandtkade 177, NL-7412 HL Deventer, tel.: (0570) 61 83 04.
EINDHOVEN R. Bossong, Floraplein 23, NL-5644 JS Eindhoven, tel.: (040) 211 41 62.
ENSCHEDE (NEJ-sekcio) De Vluchtestraat 1-402, NL-7423 BE Enschede, tel. (053) 433 26 40.
GENK W. Minnen, Loskaaistraat 6, B-3600 Genk, tel.: (089) 35 07 13.
GENT *La Progreso* Katja Lödör, Peter Benoitlaan 117, B-9050 Gentbrugge, tel.: (09) 230 16 77.
GRONINGEN Esperantocentrum, Peizerweg 68-47, NL-9726 JM Groningen. — *NUFARO* Arubastraat 12, NL-9715 RW Groningen, tel.: (050) 577 59 54.
HAARLEM-HEEMSTEDE *Komprenado faras pacon* C. Duivenvoorden-Kors, Kamerlingh Onnesstraat 40, NL-2014 EM Haarlem, tel.: (023) 524 57 13.
HASSELT M. Aerts, Lazarijstraat 122, B-3500 Hasselt, tel.: (011) 25 34 67.
HELMOND Toine Gremmen, Nassaustraat 3, 5707 HL Helmond, tel.: (0492) 54 44 72.
'S HERTOGENBOSCH S. Bosga, Rijzertlaan 46, postbus 2141, 5202 CC 's Hertogenbosch.
HILVERSUM A.J. Middelkoop, Jonkerweg 11, NL-1217 PL Hilversum, tel.: (035) 624 33 20.
HOUTHALEN Alfons Lijnen, Grote Baan 156, B-3530 Houthalen, tel.: (011) 52 20 74.
KALMTHOUT *La Erikejo* W. De Smet, Hertendreef 12, B-2920 Kalmthout, tel.: (03) 666 99 49.
KAPELLE *Zelanda Esperanto-grupo* Sally en Dies Krombeen, Vijverstraat 3, NL-4421 AW Kapelle, tel.: (0113) 34 15 63.
KORTRIJK *La Konkordo* P. Glorieux, Werkenstraat 56, 8610 Werken, tel.: (051) 56 90 30 — Jean-Pierre Allewaert, Tarwelaan 10, 8500 Kortrijk, tel.: (056) 20 07 96.
LEUVEN *Esperanto 2000* Roger Goris, Rue Ménadastraat 44, 1320 Hamme-Mille, tel.: (010) 86 01 12.
LIMBURG Albert Claessen, Zonnebloemstraat 13, B-3590 Diepenbeek, tel.: (011) 32 36 03. — Jos Vandebergh, Ambachtstraat 39, B-3530 Houthalen-Helchteren, tel.: (011) 52 19 43 (kantoor).
MIDDELBURG zie KAPELLE
NIJMEGEN *Esperantoclub Zamenhof* G.H.M. Wulfers, Lindanusstraat 16, NL-6525 PV Nijmegen, tel.: (024) 355 15 05. — *NEJ-sekcio* Jacob Canisstraat 2, NL-6521 HL Nijmegen, tel.: (080) 22 26 95.
OOSTENDE *La Konko* Marc Cuffez, Elisabethlaan 295, B-8400 Oostende, tel.: (059) 80 85 17.
ROESELARE zie KORTRIJK
ROTTERDAM J. Quispel, Maarland 4, NL-3075 JV Rotterdam, tel.: (010) 419 82 01. — *Merkurio* P. Schuil, Viskaarweg 145, NL-3192 DM Hoogvliet, tel.: (010) 416 14 49.
TERNEUZEN *Zeland-Flandruja Esperanto-Grupo* J. den Toonder, Axelsestraat 6, 4537 AJ Terneuzen.
TIELT zie KORTRIJK
TIENEN B. Boon, Merelhof 8, B-3300 Tienen, tel.: (016) 81 52 46.
TURNHOUT Daniel Van Herpe, Koningin Fabiolalaan 2, 2360 Oud-Turnhout, tel. (014) 45 13 29.
VOORBURG *Esperantogroep Voorburg,* M.H. Erasmus-van Zadelhoff, Laan van Oostenburg 40, NL-2271 AP Voorburg, tel.: (070) 38635 29; — D. Ederveen: tel.: (070) 386 66 53.
WIJLRE *Esperantogrupo Marnolando* Tienbundersweg 38, NL-6321 CR Wijlre, tel.: (043) 450 12 48.
ZAANDAM *Esperantocentrum* PB 433, NL-1500 EK Zaandam, tel.: (075) 616 69 31.

Dezirmelodioj – Verzoekplaatjes

Radio Oostenrijk Internationaal wordt, als je dat wil, jouw groetjes- en verzoekplaatjesdienst. Zend je groeten voor familie, vrienden of bekenden waar ook ter wereld aan ons en draag hen een plaatje op. We zenden deze groeten uit tijdens ons programma *Wunschmelodien,* elke zaterdag om 14.05, 19.30 en 23.05 uur; en elke zondag om 3.05, 8.30 en 13.05 h. UTC.
Stuur (in het Esperanto) uw naam, woonplaats en land; de gewenste uitzenddatum en een reservedatum; de bestemmeling van de groeten (naam, woonplaats en land); de gewenste muziek (titel en uitvoerder), een reserve plaatje en een groettekst aan Radio Oostenrijk Internationaal, A-1136 Wien, Würzburggasse 30, Oostenrijk. Hou er wel rekening mee dat er ongeveer één maand voor de planning nodig is.

Kajto brengt nieuwe CD uit

In 1988 stond Kajto voor de eerste maal op een Esperantopodium. Kajto wil de tiende verjaardag daarvan vieren met een groots concert tijdens de Paasbijeenkomst van NEJ/FLEJA in Friesland. Enkele delen van het concert zullen worden opgenomen in de 4de CD die nu in voorbereiding is en waarvan de lancering tegen eind 1998 gepland is. Er wordt een actieve inbreng van het publiek verwacht, dat zo voor de gelegenheid zingend lid van Kajto wordt. Tijdens de paasbijeenkomst wordt in werkgroepen de muziek en de tekst ingestudeerd. Voor jongeren is dit een goede reden om naar de paasbijeenkomst te trekken.
Wie er snel bij wil zijn kan nu al laten weten geïnteresseerd te zijn in de nieuwe CD. Nadere informatie krijg je bij Ingeborg van Dijk, Tel.: 00 31 71 521 87 58.

mi ♥ esperanton

Een laagje verf

Tijdens de zomer kregen de ramen in de voorgevel van het Esperantohuis een laagje verf. Het werk werd gedaan door een jobstudent, de financiering gebeurde via het Jules Verstraetenfonds. Het volgende project wordt het opfrissen van de gang op de benedenverdieping. Giften (met vermelding Jules Verstraetenfonds) vanaf 1000,– fr. (en gedaan in 1997) zijn aftrekbaar van de belastingen.

Wie laat hen
72 UUR PER WEEK
stikken?

PRK 000-0000011-11

11.11.11 VECHT TEGEN ONRECHT

HET NIEUWE PROGRESSIEVE KNOOPPUNT:

Internetgebruikers-coöperatieve

- bouwt samen met u aan een digitale markt voor Mens- en Milieuvriendelijke bedrijven;
- biedt Internet toegang aan in zones 02 en 09 tegen fair trade prijzen;
- levert WWW-pagina's op bestelling;
- zet volledige informatiesystemen op, zowel voor intern als extern gebruik;
- organiseert cursussen rond Internet en Informatiebehandeling.

Vraag een folder:
tel.: 09/233.81.55 – fax: 09/233.73.43 – admin@agoranet.be

@ INTERNET @ INTERNET @

WASSALONS

VAN OSTA

BRASSCHAAT : Bredabaan 362
KAPELLEN : Hoevense baan 34
EKEREN : Markt 10

Te huur: comfortabele appartementen (80-100m²) in het prestigieuze nieuwe Esperantohuis te Brussel.

Alle verdere inlichtingen bij Jorg, (02) 411 71 75.

Lueblas: komfortaj apartamentoj (80-100m²) en la prestiĝa nova Esperantodomo de Bruselo.

Pliaj informoj haveblaj ĉe Jorgo, (02) 411 71 75.